

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук банкы**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН
ТУРУКТУУЛУГУ ЖӨНҮНДӨ ОТЧЁТ**

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча

Июнь, 2025

Бишкек

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ

Төрага
Кеңештин мүчөлөрү

Козубеков А.А.
Алиев Б.К.
Абдраимов Э.Ч.
Алиев А.А.
Карабаева А.М.
Капаркул уулу У.
Кудайбердиева Б.К.

Жооптуу катчы

Жылдызбек уулу С.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде 2012-жылдын 17-августунда
каттоодон өтүп, №1863 күбөлүккө ээ болгон. ISSN:1694-8920.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2025.
Басылманы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайсы болбосун формада,
кандай болбосун каражаттар аркылуу басып чыгарууга жана таркатууга жол берилбейт. Кайра
басып чыгарууда жана которууда “Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу
жөнүндө отчет” басылмасына милдеттүү түрдө шилтеме келтирүү зарыл.

Басылманын мазмунуна тиешелүү суроолор менен төмөнкү дарекке кайрылууга болот:

Бишкек шаары, Чүй проспекти, 168

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Финансылык туруктуулукка мониторинг жүргүзүү бөлүмү

телефону: (+996 312) 66-91-67

факс: (+996 312) 61-07-30

электрондук почта: omfs@nbkr.kg

Басылма жылына 2 жолу мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Отчёттогу статистикалык, аналитикалык жана эсептик маалыматтар/баа берүүлөр отчёттук мезгилдин акырына карата абал боюнча келтирилген.

Бул басылмада колдонулган эсепке алуу ыкмалары же мурдагы маалыматтар өзгөрүшү мүмкүндүгүнөн улам, буга чейин жарыяланган маалыматтар өзгөртүлүшү ыктымал, демек 10 жыл ичиндеги маалыматтарга өзгөртүү киргизилиши мүмкүн.

Сандарды тегеректөөдөн улам, акыркы катардагы суммалар дал келбей калышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Басылма Улуттук банктын өткөн жыл ичинде аткарган иши жөнүндө толук маалымат камтылган отчету болуп саналат. Отчетто экономиканын реалдуу секторундагы, финансылык жана тышкы секторлордогу өзгөрүүлөргө баа берүүлөр, Улуттук банктын акча-кредит чөйрөсүндө, банк жана төлөм системалары, банк эмес финансы-кредит уюмдары секторунда кабыл алган чечимдери жана иш-аракеттери тууралуу маалымат, анын ичинде финансылык отчет, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалымат жана статистикалык тиркемелер камтылат. Басылма мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Басылмада Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык жана финансылык көрсөткүчтөрү боюнча статистикалык маалымат камтылат. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Отчет аркылуу коомчулукка Улуттук банктын инфляциянын негизги факторлору жана Кыргыз Республикасынын тышкы жана ички чөйрөлөрүндө экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү иликтөөнүн жана болжолдоолордун негизинде акча-кредит саясаты чөйрөсүндө кабыл алынган чечимдери тууралуу маалымат берилет. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Басылмада тышкы сектордун өнүгүү тенденциялары чагылдырылат жана анда төлөм теңдеми, тышкы соода жүргүзүү, эл аралык камдар, тышкы карыз жана эл аралык инвестициялык позициялар, ошондой эле төлөм теңдемин түзүүдө колдонулуучу метамаалыматтар жана маалымат базасы камтылат. Чейрек сайын - февраль, июнь, август, ноябрь айларында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан кабыл алынган жоболор, нускоолор жана башка ченемдик укуктук актылар. Журнал болжолу менен ай ичинде бир жолу мамлекеттик жана расмий тилдерде басылып чыгат.

Улуттук банктын басылмалары бекитилген тизмеге ылайык таркатылат, ошондой эле Улуттук банктын расмий интернет-сайтында www.nbkr.kg/Басылмалар дареги боюнча жайгаштырылат.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	6
НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР	8
I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЪЮНКТУРА	9
1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер	9
1.2. Финансы секторунун түзүмү	12
1.3. Финансы рынокторунун абалы.....	14
1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу.....	17
II. БАНК СЕКТОРУ	23
2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары.....	23
2.2. Банк секторунун тобокелдиктери.....	26
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	26
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги.....	31
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги	32
2.2.4. Валюта тобокелдиги.....	33
2.2.5. Пайыздык тобокелдик.....	35
2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги.....	36
2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик	37
2.3. Банк секторун “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү	38
2.3.1. Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	38
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү	39
2.3.3. Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	40
III. БАНК ЭМЕС ЖАНА АДИСТЕШТИРИЛГЕН ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ	41
3.1. Негизги тенденциялар	41
3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери	44
3.3. БФКУ секторун стресс-тесттен өткөрүү.....	48
IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ	50
V. БАНК СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ	53
ГЛОССАРИЙ	57
КЫСКАРТЫЛГАН СӨЗДӨРДҮН ТИЗМЕСИ	58

КИРИШҮҮ

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан 2012-жылдан тартып жарыяланып келет. Отчеттун негизги максаты – коомчулукка республиканын финансы системасынын туруктуулугуна жалпы баа берүү жөнүндө маалымдоо саналат.

Финансылык туруктуулук дегенден улам финансылык тең салмаксыздык жана таасирлер орун алган шартта да финансылык ортомчулук милдетин аткарууга өбөлгө түзгөн финансы мекемелеринин, финансы рынокторунун жана төлөм системаларынын жөнгө салынган жана үзгүлтүксүз ишин түшүнүү зарыл.

Жүргүзүлгөн мониторингдин жана финансылык туруктуулукка талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары Улуттук банк акча-кредит саясатынын негизги багыттарын иштеп чыгууда жана банк ишин жөнгө салууда, ошондой эле Кыргыз Республикасынын финансы-кредит уюмдарын өнүктүрүү стратегияларын иштеп чыгууда эске алынат.

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет финансы рыногунун катышуучулары жана финансылык туруктуулук маселелерине кызыгуусун арткан жактар үчүн каралган.

КЫСТЫРМАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

1-кыстырма.	Турак жайдын жеткиликтүүлүк индекси	21
2-кыстырма.	Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүшүнүн банк секторуна таасирин стресс-тесттен өткөрүү	22
3-кыстырма.	Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө	28
4-кыстырма.	Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар	29
5-кыстырма.	Кредиттик жана валюта тобокелдиктери	34
6-кыстырма.	Концентрациялануу индекстеринин негизинде БФКУ секторунун ишине баа берүү	46

НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР

2024-жылы Кыргыз Республикасында негизги өндүрүштүк секторлордогу өсүш менен коштолгон, жогорку деңгээлдеги экономикалык жигердүүлүк байкалган. Ички суроо-талаптын жогорулашы калктын реалдуу кирешелеринин көбөйүшү менен колдоого алынган, бул экономиканын туруктуу өнүгүшүнө өбөлгө түзгөн.

Фискалдык сектор алгылыктуу динамиканы көрсөткөн -мамлекеттик бюджеттин кирешеси чыгашалардан жогору болгон.

Улуттук банк тарабынан кабыл алынган чаралар 2024-жыл ичинде инфляциялык динамиканы 5–7 пайыз орто мөөнөттүү максаттуу диапазондун чегинде камсыз кылуу менен баа туруктуулугунун сакталышына өбөлгө түзгөн.

Отчёттук мезгилде банк секторунун активдер, кредит портфели, депозиттик база, капитал жана финансылык ортомчулук деңгээли сыяктуу негизги көрсөткүчтөрүнүн көбөйгөндүгү белгиленген.

Каралып жаткан мезгил ичинде 2023-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу банк секторунун кредиттеринин жана депозиттеринин долларлашуу деңгээлинин төмөндөшү байкалган.

“Кайтарым” стресс-тесттердин натыйжалары мурдагыдай эле 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча финансылык туруктуулук запасынын болушун жана белгилүү бир макроэкономикалык таасирлерге туруштук берүү мүмкүнчүлүгүн чагылдырат. Банк секторунун олуттуу бөлүгү аралаш таасирлерге туруштук бере ала тургандыгын белгилей кетүү керек.

Жалпысынан алганда, дүйнөдөгү геосаясий кырдаалга жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөргө карата колдонулуп жаткан санкциялык чектөөлөргө карабастан, кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк сектору үчүн белгилүү бир тобокелдиктер сакталып турган, бирок алардын деңгээли бүтүндөй финансы секторунун туруктуулугуна коркунуч келтирбейт. Кыргыз Республикасынын банк секторунун финансылык туруктуулук запасынын сакталышы байкалууда.

2024-жылы системалуу мааниге ээ жана маанилүү төлөм системаларындагы тобокелдиктердин деңгээли жол берилген чекте катталган жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жана төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди тескөө механизмдери, ликвиддүүлүк деңгээлинин жогору сакталышы, камсыздандыруу депозиттери жана алдын ала төлөө системасы менен шартталган.

Отчёттук мезгилде финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базаны өнүктүрүү, ислам каржылоо принциптерин өркүндөтүүгө, банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо шарттарын, ошондой эле кредиттөө жана керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо системасын өнүктүрүүгө багытталган.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЬЮНКТУРА

1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер

Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүк жогору бойдон сакталып турган, экономиканын негизги өндүрүштүк секторлорунда өсүш байкалган. Калктын реалдуу кирешелеринин көбөйүшү натыйжасында ички суроо-талап жогору бойдон калган. Фискалдык сектордо мамлекеттик бюджеттин кирешелери чыгаша бөлүгүнөн ашып, ошол эле учурда МКБларды чыгаруунун эсебинен бюджетти каржылоо көлөмү көбөйгөн.

Улуттук банктын кабыл алган акча-кредит саясатынын чаралары Кыргыз Республикасында баа туруктуулугун камсыздап, 2024-жыл ичинде инфляция динамикасын 5–7 пайыздык орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчтүн чегинде сактаган.

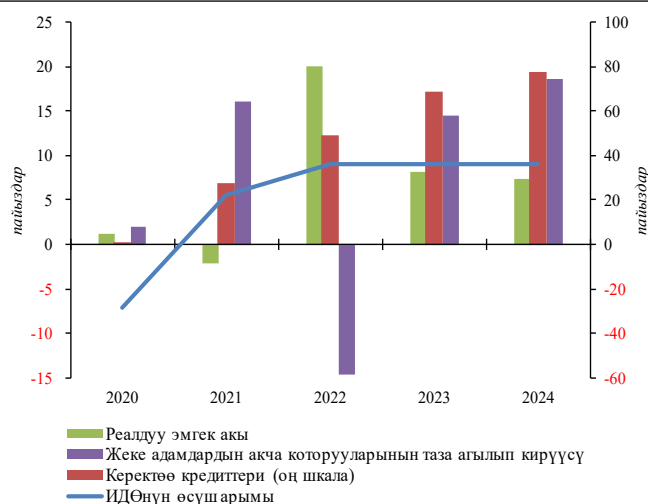
Тышкы шарттар

Дүйнөлүк экономика акырындык менен калыбына келүү тенденциясын көрсөткөн, бирок көпчүлүк алдыңкы өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымы орточо бойдон калган. Глобалдык инфляциянын акырындык менен басаңдашы бир катар мамлекеттерде акча-кредит саясатынын жеңилдешине шарт түздү. Ошого карабастан, геосаясий таасирлердин сакталышы жана дүйнөлүк сооданын фрагментация процесстери дүйнөнүн ар кайсы региондорунда баалардын ар башка багытта өнүгүшүнө таасирин тийгизди. Биздин региондун айрым өлкөлөрүндө, анын ичинде Кыргыз Республикасынын негизги соода боюнча өнөктөштөрүндө инфляциялык басым жогору бойдон калды. Айрыкча, Россия Федерациясында инфляциянын тездеши ички дүң продукттун бир эле учурда өсүшүнө карабастан, акча-кредит саясатын катуулатууга алып келди. 2024-жылдын II жарым жылдыгында Казакстан Республикасында тышкы жана ички инфляциялык тобокелдиктердин сакталышына байланыштуу инфляциянын жылдык өсүш арымынын тездеши байкалган.

Дүйнөлүк азык-түлүк рыноктору 2024-жыл ичинде негизги товардык рыноктордо – дан эгиндери жана кант боюнча – түптөлгөн жагымдуу жагдайдын алкагында салыштырмалуу туруктуу баа динамикасынын сакталышы менен мүнөздөлдү. Бирок дүйнөлүк чийки зат рыноктору – мунай жана алтын – жогорку белгисиздиктин жана геосаясий факторлордун сакталышынан улам өзгөрүлмөлүүлүгү жогору бойдон калган.

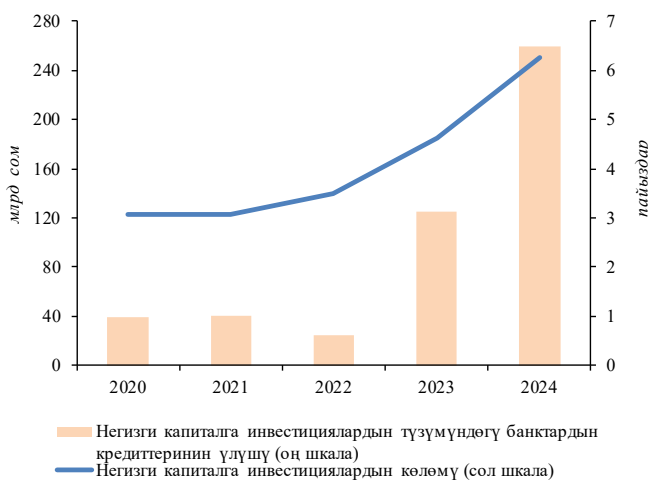
Ички шарттар

1.1.1-график. Ички суроо-талап факторлору

Булагы: КР УСК, Улуттук банк.

1.1.2-график. Негизги капиталга инвестициялар

Булагы: КР УСК.

2024-жыл ичинде Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүк жогорку деңгээлде сакталып турган. 2024-жылы өлкөдө реалдуу ИДӨнүн өсүшү 2022-2023-жылдардагыдай эле көрсөткүчтү, 9,0 пайызды түзгөн, ал экономиканын дээрлик бардык өндүрүштүк тармактары, негизинен кызмат көрсөтүү жана курулуш секторлору тарабынан камсыз болгон. ИДӨнүн болжол менен 52 пайызын ээлеген кызмат көрсөтүү сектору негизинен дүң жана чекене соодадагы жогорку жигердүүлүк менен шартталган.

Негизги капиталга инвестициялардын көбөйүшү (2024-жылы – +24,8 пайыз) экономиканын курулуш секторун кыйла колдогон. Мында инвестициялардын эң чоң өсүшү улуттук инвестициялык долбоорлорду активдүү ишке ашыруу шартында кредиттердин жана республикалык бюджеттин каражаттары эсебинен белгиленген.

Капиталдык салымдардын түзүмүндө банктардын кредиттеринин үлүшү 2023-жылдагы 3,1 пайыздан 2024-жылы 6,5 пайызга чейин өскөн. Коммерциялык банктардын кредит портфели ипотекалык кредиттердин, ошондой эле курулуш тармагына берилген кредиттердин оң динамикасынан улам кеңейген, алар кароого алынып жаткан жылы, тиешелүүлүгүнө жараша, 30,5 жана 14,4 пайызга көбөйгөн.

Өлкө экономикасында калктын реалдуу кирешелеринин өсүшү, керектөө кредиттеринин көбөйүшүнүн жана өлкөгө жеке адамдардын акча которууларынын таза агылып кириши алкагында ички суроо-талаптын да көбөйүшү байкалган.

Коммерциялык банктар тарабынан кредиттөөнүн өсүшү экономиканын өнүгүшүнө карата алгылыктуу күтүүлөрдөн, акча-кредиттик шарттардын жеңилдетилишинен жана кредиттердин жеткиликтүүлүгүнүн көбөйүшүнөн келип чыккан кредиттерге суроо-талаптын жогорулашынын натыйжасы болуп саналат.

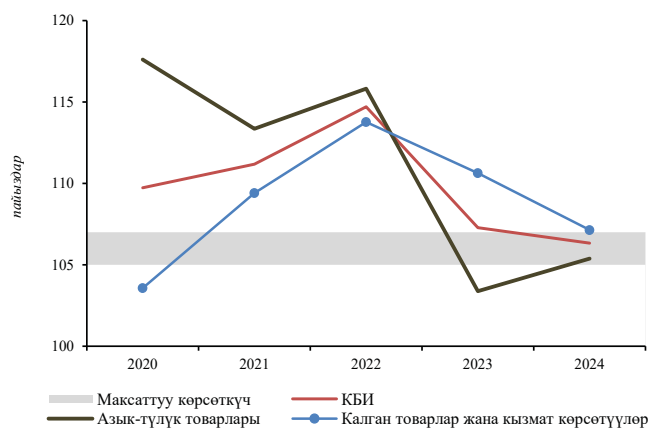
2024-жылдын январь-декабрь айларында эмгек рыногу реалдуу эмгек акынын жылдык мааниде 7,3 пайызга өсүшүнүн жана 263 миң жаңы жумуш оруну түзүлүшү алкагында оң тенденцияны көрсөткөн. Жалпысынан алганда, реалдуу жана номиналдык эмгек акынын өсүшү экономикалык иштин бардык чөйрөсүндө байкалган. Мында эмгек акынын эң жогорку өсүшү отчеттук мезгилдеги инвестициялардын өсүшүнөн улам дүң жана чекене соода (+32,3 пайыз) жана курулуш (+30,0 пайыз) секторлоруна туура келген. Калктын жашоо шарттарын жакшыртууга

чыгымдары көбөйгөн, муну кредит портфелдин жалпы көлөмүндө турак-жайды кредиттөөнүн өсүшү жана калктын каражаттарынын эсебинен турак-жай имараттарынын курулушу жана пайдаланууга берилиши (алардын жалпы берилишинин 88,1 пайызы) далилдеп турат. Калктын банктык эсептердеги аманаттарынын өсүшү калктын финансылык абалынын жакшыруусун чагылдырат.

Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигинин маалыматы боюнча жумушсуз калктын саны 22,8 пайызга кыскарып, 2023-жылдагы 91,6 миңден 2024-жылдын акырына карата 70,7 миң жумушсузга чейин азайган. Жумушчу күчүнүн жалпы саны боюнча расмий катталган жумушсуздук деңгээли 2023-жылдын акырына карата түптөлгөн 2,5 пайызга каршы 1,8 пайызды түзгөн.

2024-жыл ичинде Кыргыз Республикасында инфляция деңгээли акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчү – 5–7 пайыз чегинде болгон. 2024-жылдын декабрь айындагы жылдык инфляция 6,3 пайызды түзгөн. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция түзүмү төмөнкүдөй: азык-түлүк товарларына баанын өсүшү 5,4 пайыз, азык-түлүктөн башка товарларга – 5,1 пайыз, алкогольдук ичимдиктерге жана тамеки буюмдарына – 11,4 пайыз, кызмат көрсөтүүлөргө – 8,1 пайыз.

1.1.3-график. Кыргыз Республикасында инфляция динамикасы

Булагы: КР УСК.

Отчеттук жыл ичинде, ички суроо-талаптын көбөйүшү, мамлекеттик тарифтик саясат чараларынын таасири, ошондой эле дүйнөдөгү геосаясий чыңалуунун жана дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баалардын туруксуздугу алкагындагы тышкы экономикалык чөйрө инфляциянын факторлору болуп санылышкан.

Улуттук банк тарабынан кабыл алынган акча-кредит саясатынын чаралары инфляциянын ички сыяктуу эле, тышкы факторлорунун да баа туруктуулугуна таасирин чектөөгө өбөлгө түзүп, улуттук валютанын сатып алуу жөндөмдүүлүгүнүн сакталышын камсыз кылды. Банктар аралык акча жана ички валюта рынокторундагы кырдаал туруктуу бойдон калган.

Фискалдык сектор

2024-жылы өлкөнүн мамлекеттик бюджетти ИДӨгө карата 2,5 пайыз профицит менен аткарылган жана 37,7 млрд сомду түзгөн. Экономикалык жигердүүлүктүн жана салык менен бажы жол-жоболорунун жакшырышынын алкагында чыгашаларга салыштырмалуу күндөлүк кирешелердин кыйла жогорку арымда көбөйүшү түзүлгөн профициттин негизги факторлору болуп саналган.

Ошону менен бирге мамлекеттик баалуу кагаздарды чыгаруу көлөмүн көбөйтүү улантылган, бул ички карыздын көлөмүн – 145,0 дөн 178,8 млрд сомго чейин көбөйткөн. Мамлекеттик карыздын жалпы көлөмүндө ички карыздын үлүшү 2023-жылдын акырындагы 25,9 пайыздан 2024-жылдын акырына карата 31,2 пайызга чейин өскөн.

1.2. Финансы секторунун түзүмү

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун институционалдык түзүмүн коммерциялык банктар жана башка финансы институттары түзөт.

1.2.1-таблица. Финансы секторунун институционалдык түзүмү
(финансы институттарынын саны)

Финансы институттары	2020	2021	2022	2023	2024
Коммерциялык банктар	23	23	23	23	21
Башка финансылык компаниялар, анын ичинде:	642	630	711	842	983
Банктык эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ), анын ичинде:	617	604	686	815	956
Микрофинансылык уюмдар, анын ичинде:	134	133	130	121	108
микрокредиттик компаниялар	87	86	87	78	64
микрокредиттик агенттиктер	38	37	34	34	35
микрофинансылык компаниялар	9	10	9	9	9
Адистештирилген финансы-кредит уюму	1	1	1	1	1
Кредиттик бюролору	2	2	2	2	3
Кредиттик союздар	92	88	84	81	78
Алмашуу бюролору	387	379	467	609	765
Гарантиялык фонд ААКсы	1	1	1	1	1
Турак жай-сактык кредиттик компаниялар	-	1	1	0	0
Камсыздандыруу компаниялары*	16	16	15	17	17*
Инвестициялык фонддор*	3	3	3	3	3*
Фондулук биржалар*	3	4	4	4	4*
Пенсиялык фонддор*	3	3	3	3	3*

Булагы: КБ, БФКУ, КР УСК, Мамфинкөзөмөл.

* Жылдын акырына карата маалыматтар.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банктардын жана банк эмес финансы-кредит уюмдардын (БФКУ) активдери 883,9 млрд сомду же ИДӨгө карата 58,0 пайызды түзгөн.

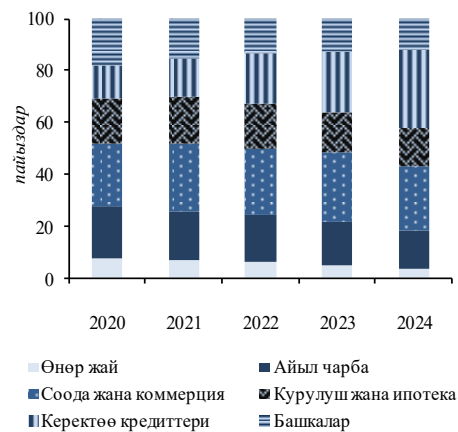
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча финансы секторунун чогуу алгандагы кредиттик портфели 389,9 млрд сомду же ИДӨгө карата 25,6 пайызды түзгөн. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча финансы секторунун кредит портфелиндеги банктардын кредиттеринин үлүшү 87,4 пайызды түзгөн (1.2.1-график).

1.2.1-график. Кредит портфелинин түзүмү

Булагы: КБ жана БФКУ.

1.2.2-график. Финансы секторунун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: КБ жана БФКУ.

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин тармактык түзүмүндө олуттуу өзгөрүүлөр жүргөн. Алсак, кредиттердин эң көп концентрацияланышы керектөө кредиттеринде белгиленген, ошол эле учурда соода чөйрөсүндө да кредиттердин жогору концентрациясы сакталып калган. БФКУ абал өзгөргөн эмес, кредиттердин эң көп концентрациясы керектөө кредиттери чөйрөсүндө белгиленген. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча экономиканын аталган тармактарында финансы секторунун кредит портфелинин жалпы үлүшү кредиттердин жалпы көлөмүнүн 55,0 пайызына жетип, 214,6 млрд сомду түзгөн (1.2.2-график).

1.3. Финансы рынокторунун абалы

Ички валюта рыногунда 2024-жыл ичинде алмашуу курсунун ийкемдүүлүгү сакталып, айрым мезгилдерде улуттук валютанын бекемделишинин динамикасы байкалган.

II чейректе монетардык шарттардын жеңилделишинин натыйжасында банктар аралык акча рыногу Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин төмөнкү чегине жакын турган кыска мөөнөттүү пайыздык чендердин төмөндөшү менен мүнөздөлгөн. Банктар аралык акча рыногундагы, ошондой эле Улуттук банктын ноталар рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү 2023-жылдагы көрсөткүчкө салыштырмалуу төмөн түптөлгөн. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде бүтүмдөрдүн көлөмү жогору түптөлүп, ал эми узак мөөнөттүү сегментте бүтүмдөрдүн көлөмү төмөндөгөн.

1.3.1. Валюта жана акча рынокторунун абалы

Валюта рыногу

1.3.1-график. Валюта рыногунда Улуттук банктын интервенцияларынын динамикасы

Булагы: Улуттук банк.

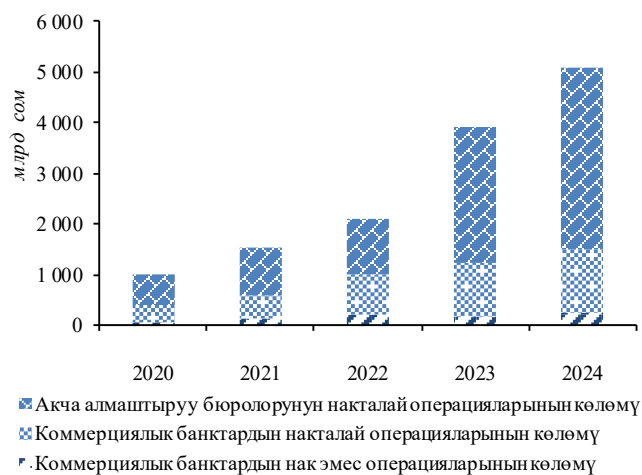
курсунун өзгөрүлмө диапозону АКШ доллары үчүн 84,0300 сомдон 89,5100 сомго чейин кеңейген. Улуттук банк валюта тооруктарына алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында катышкан: чет өлкө валютасын сатуу боюнча 675,7 млн АКШ доллары суммасында (655,7 млн АКШ доллары 2023-жылы), чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча – 369,9 млн АКШ доллары суммасында (2023-жылы чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча интервенция жүргүзүлгөн эмес) валюталык интервенция жүргүзүлгөн. Бардыгы болуп таза сатуу 305,8 миллион АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук жылы ички валюта рыногунда кырдаал туруктуу болгон.

2024-жылдын акырына карата АКШ долларынын сомго карата расмий курсу бир АКШ доллары үчүн 87,0000 сомду түзүп, 2023-жылдын акырындагы көрсөткүчкө салыштырмалуу 2,3 пайызга төмөндөгөн.

2024-жылдын биринчи жарымында өлкөнүн валюта рыногунда чет өлкө валютасын сунуштоонун ага болгон суроо-талаптан ашып кетиши байкалган жана II жарым жылдыктан тартып айрым мезгилдерде чет өлкө валютасына суроо-талаптын көбөйүшүнө байланыштуу валюта курсунун ар багыттау динамикасы байкалган. Натыйжада, расмий алмашуу

1.3.2-график. Коммерциялык банктардын жана алмашуу бюролорунун чет өлкө валюталарын эсептешүү формасы боюнча сатып алуу жана сатуу көлөмү (сом эквивалентинде)

Булагы: Улуттук банк.

Коммерциялык банктардын жана алмашуу бюролорунун резидент эместер менен операцияларын эске алганда валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу операцияларынын жалпы көлөмү отчеттук мезгилде 30,2 пайызга, 5,1 трлн сом эквивалентине чейин өскөн. Операциялардын көлөмү евро жана теңгени кошпогондо бардык негизги валюталар (доллар, орус рубли, юань) боюнча көбөйгөн, алардын көлөмү бир аз өзгөргөн.

Валюталар боюнча операциялардын жалпы түзүмүндө өзгөрүүлөр болгон: негизги үлүштү АКШ долларын сатып алуу-сатуу боюнча бүтүмдөр ээлеген (алардын үлүшү 2023-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырмалуу 48,6 пайыздан 46,0 пайызга чейин

төмөндөгөн); орус рублдерин сатып алуу-сатуу боюнча операциялардын үлүшү, тескерисинче, 48,4 пайыздан 49,2 пайызга чейин өскөн; казак теңгесиндеги операциялардын үлүшү 0,05 пайыздан 0,03 пайызга чейин төмөндөгөн, ошондой эле евро менен операциялардын үлүшү 1,6 пайыздан 1,3 пайызга чейин төмөндөгөн; ошол эле учурда юань менен операциялардын үлүшү 1,4 пайыздан 3,4 пайызга чейин көбөйгөн.

Операциялардын негизги бөлүгү накталай формада (94,9 пайыз) жүргүзүлгөн, мында накталай операциялардын түзүмүндө эң көп үлүштү алмашуу бюролорунун накталай операциялары ээлеген (70,4 пайыз), бул көпчүлүк учурда ички валюта рыногунда түптөлгөн кырдаалга байланыштуу болгон.

Банктар аралык акча рыногу

2024-жылы банктар аралык кредит рыногундагы жигердүүлүк банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн сакталышына байланыштуу 2023-жылдагы көрсөткүчтөн төмөн болгон.

Отчеттук жылы банктар аралык кредит рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү 11,1 млрд сомду түзгөн, 2023-жылга салыштырмалуу 56,5 пайызга төмөн. Байкоого алынган мезгил ичинде улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттуу бүтүмдөр жүргүзүлгөн эмес, бардык бүтүмдөр репо шарттарында жүргүзүлгөн. Банктар аралык рынокто орточо салмактанып алынган чен 7,5 пайызды (-3,9 п.п.) түзгөн, 2023-жылга салыштырмалуу чендин төмөндөшү 2024-жылдын II чейрегинде акча-кредит саясатынын жеңилдетилиши жана Улуттук банктын эсептик ченинин 9,00 пайыз деңгээлинде сакталышы менен түшүндүрүлөт. Орточо алынган мөөнөт 2024-жылы төрт күндөн беш күнгө чейин көбөйгөн.

Коммерциялык банктар ликвиддүүлүктүн убактылуу ажырымын жабуу үчүн банктар аралык карыз алышууга барган, анын натыйжасында банктардын Улуттук банктын кыска мөөнөттүү кредиттик ресурстарына муктаждыгы болгон эмес. 2024-жылы овернайт кредиттери берилген эмес. Коммерциялык банктардын каражаттарын овернайт депозиттерине жайгаштыруунун дүң көлөмү 2024-жылы 13 317,8 млрд сомду түздү (орточо күндүк көлөм – 53,7 млрд сом), бул 2023-жылдын көрсөткүчүнө салыштырмалуу 3,0 эсеге көп.

1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы

2024-жылы кыска мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунун жигердүүлүгү 2023-жылга караганда жогору болгон, мында кыска мөөнөттүү сегментти жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон мамлекеттик казына векселдери (МКВ) гана түзгөн. Улуттук банктын аянтчасында МКВны сатуунун көлөмү 1 млрд сомду, ошол эле учурда “Кыргыз фондулук биржасы” ЖАК (КФБ) платформасында 1,1 млрд сомду түзгөн. Ошентип, МКВны сатуунун жалпы көлөмү кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен (Улуттук банктын жана КФБнын соода аянтчасындагы аукциондор) 2,1 млрд сомду түзгөн (2023-жылдын көрсөткүчүнө салыштырганда 8,2 эсеге өскөн).

Улуттук банктын аянтчасында өткөрүлгөн МКВларды жайгаштыруу боюнча аукциондордун жыйынтыгы боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк 12,2 пайызды (+3,7 п.п.) түзгөн, МКВ КФБ платформасында 13,1 пайыз (+0,3 п. п.) орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк менен жайгашкан. 2024-жыл ичинде КФБ платформасында орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк I чейректеги 14,2 пайыздан III чейректе 11,2 пайызга чейин төмөндөө тенденциясына ээ болгон.

Кароого алынып жаткан мезгилде узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар сегментинде 2023-жылга салыштырмалуу активдүүлүктүн төмөндөшү байкалган. Кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен МКОлорду сатуунун жалпы көлөмү (Улуттук банктын жана КФБнын соода аянтындагы аукциондор) 44,8 млрд сомду түзгөн (2023-жылдын көрсөткүчтөрүнө салыштырганда

-17,6 пайыз). Улуттук банктын соода аянтчасында мамлекеттик казына облигацияларына суроо-талап негизинен институционалдык инвесторлордон келип чыккан.

Улуттук банктын аянтындагы МКОлордун орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү (2 жылдык МКОну эске албаганда) отчеттук мезгил ичинде январь айындагы 16,0 пайыздан декабрда 13,3 пайызга чейин төмөндөө тенденциясына ээ болгон, мында 2024-жылдагы мааниси 2023-жылга салыштырганда бир аз өзгөрүп, 15,6 пайызды түзгөн (2023-жылга салыштырганда -0,04 п.п.). Динамикага 3 жылдык МКО аукциондорунун инвестициялык жигердүүлүгү көбүрөөк таасирин тийгизген.

Отчеттук мезгилде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээли сакталып, анын натыйжасында Улуттук банктын ноталар рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгү да жогорку деңгээлде сакталып калган. 2024-жылы ноталарды сатуунун көлөмү 2023-жылга салыштырмалуу 9,4 пайызга, 773,9 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногун 7, 28, 91 жана 182 күндүк ноталар түзгөн. 2024-жылы сатуунун эң көп көлөмү Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталарына туура келген, рыноктун катышуучулары 28 күндүк ноталарга да кызыгуусун көрсөтүшкөн. Ноталар боюнча орточо алынган кирешелүүлүк 2024-жылы 7,1 пайызды түзүп, 2023-жылга салыштырганда 4,8 пунктка төмөндөгөн.

1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу

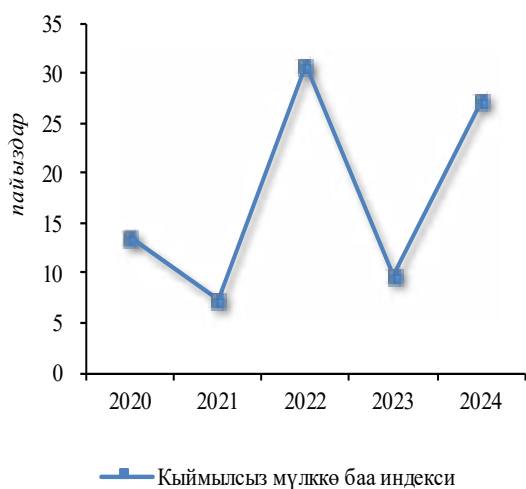
Кыргыз Республикасынын кыймылсыз мүлк рыногунда 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча кыймылсыз мүлккө баа индексинин өсүш арымынын жогорулоосу байкалган, ал 2023-жылга салыштырганда жеке үйлөргө (баа 26,7 пайызга өскөн) жана батирлерге (баа 27,5 пайызга өскөн) баалардын өсүшү менен шартталган.

Отчеттук мезгилде турак жайдын жеткиликтүүлүк индексинин 7,0 дон 7,6 жылга чейин начарлоосу (өсүшү) белгиленген, ал кыймылсыз мүлккө баанын өсүш арымынын (27,5 пайыз) орточо айлык номиналдык эмгек акынын өсүш арымынан (12,3 пайыз) озуп кетиши менен шартталган. Бул факт кыймылсыз мүлктүн жеткиликтүүлүк жагдайынын начарлоосун тастыктап турат.

Кыймылсыз мүлк рыногу боюнча финансы сектору үчүн тобокелдиктер орточо бойдон калууда, бул банктардын жалпы кредит портфелинде ипотекалык кредиттердин¹ үлүшү анча жогору эмес болушу менен шартталган.

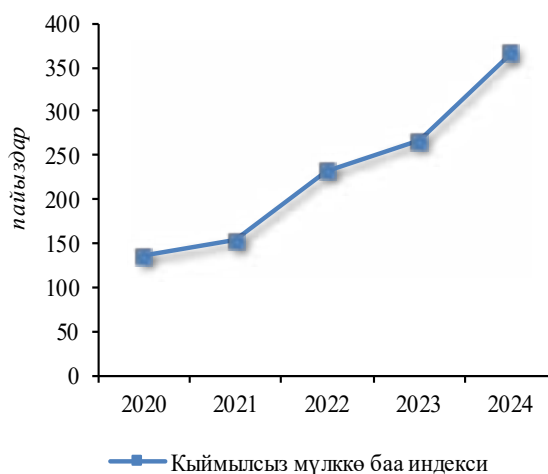
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында турак жай кыймылсыз мүлкүнө баалардын индексинин өсүш арымынын 9,8 пайыздан 27,1 пайызга чейин өсүшү жана турак жай кыймылсыз мүлкүнө базистик баа индексинин 266,7 пайыздан 366,0 пайызга өсүшү белгиленген. Бул 2023-жылга салыштырганда жеке турак үйлөрдүн баасы 26,7 пайызга жана батирлердин баасы 27,5 пайызга өскөндүгүнө байланыштуу болгон.

1.4.1-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда баа индексинин өсүш арымы

Булагы: Жер ресурстары агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү.

1.4.2-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда базистик баа индексинин өсүш арымы²

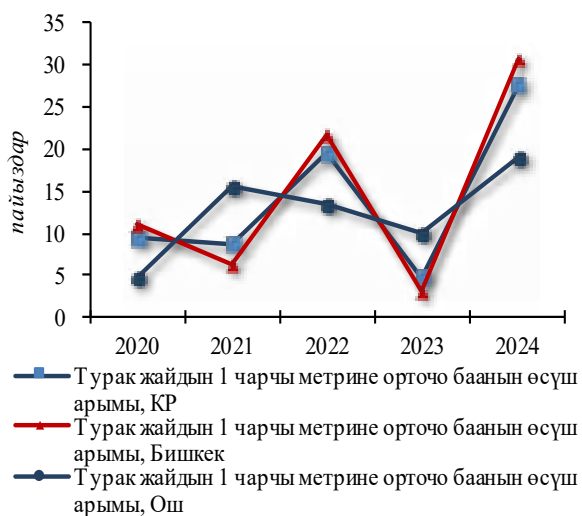

Булагы: Жер ресурстары агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү.

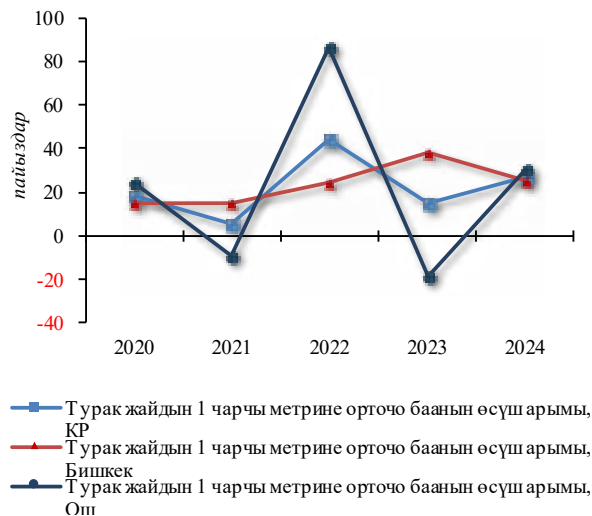
2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Ош шаарында 1 чарчы метр турак жайдын (батирдин) орточо баасы 2023-жылга салыштырганда 19,1 пайызга (64,4 миң сомго чейин), Бишкек шаарында – 30,7 пайызга (95,9 миң сомго чейин) жогорулаган. Ош шаарындагы жеке турак үйлөрдүн 1 чарчы метринин орточо баасы 2023-жылга салыштырганда 30,2 пайызга (119,0 миң сомго чейин), Бишкек шаарында 25,3 пайызга (142,1 миң сомго чейин) жогорулаган.

¹ Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын шарттарында ипотекалык кредит деген түшүнүк, эрежедегидей эле, кыймылсыз мүлккө менчик укугун күрөөгө коюу менен берилген узак мөөнөттүү кредитти билдирет.

² Базистик мезгил катары 2010-жыл алынган.

1.4.3-график. Квартираларга баанын өзгөрүү динамикасы

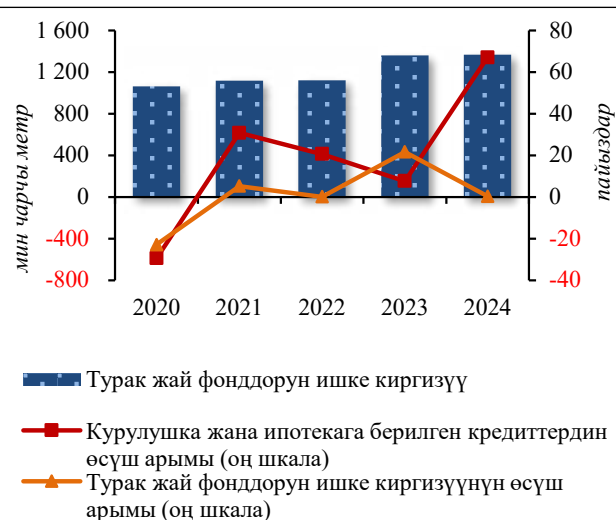
Булагы: Жер ресурстары агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү.

1.4.4-график. Жеке турак үйлөргө баанын өзгөрүү динамикасы

Булагы: Жер ресурстары агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү.

Отчеттук мезгил ичинде кыймылсыз мүлктү сатып алуу-сатуу бүтүмдөрүнүн саны 9,1 пайызга азайып, 47 986 түзгөн. Квартираларды сатып алуу-сатуу бүтүмдөрүнүн саны 2023-жылга салыштырганда 27 869 жана 20 117 бүтүмдү түзүү менен 8,0 пайызга жана үйлөрдү сатуу 10,7 пайызга төмөндөгөн.

Турак жай фондунун пайдаланууга берүү көлөмүнүн көбөйүшү байкалууда. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча турак жай фондунун пайдаланууга берүүнүн чогуу алгандагы көрсөткүчүнүн көбөйүшү 2023-жылга салыштырганда 0,3 пайызды түзгөн, бул негизинен Ысык-Көл (43,8 пайыз), Талас (39,5 пайыз), Нарын (22,8 пайыз), Жалал-Абад (14,6 пайыз), Чүй областтарында (11,9 пайыз) жана Ош шаарында (6,9 пайыз) пайдаланууга берүү көлөмүнүн көбөйүшү менен шартталган. Бишкек шаарында, Ош жана Баткен областтарында турак жай фондунун пайдаланууга берүү көлөмүнүн төмөндөшү белгиленүүдө.

1.4.5-график. Турак жайды пайдаланууга берүү, курулушка жана ипотекага берилген кредиттер динамикасы³

Булагы: КР УСК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

³ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

1.4.1-таблица. Пайдаланууга берилген турак жай аянтынын географиялык түзүмү

	2023-ж.		2024-ж.	
	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %
Бишкек шаары жана Чүй областы	545,9	40,1	554,2	40,6
Ош шаары жана Ош областы	287,3	21,1	236,3	17,3
КРнын башка областтары	527,3	38,8	574,6	42,1
Бардыгы болуп	1 360,5	100,0	1 365,1	100,0

Булагы: КР УСК.

2024-жылдын 31-декабрына карата 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда курулушту жана ипотеканы каржылоого берилген кредиттердин көлөмүнүн өсүшү байкалган.

Отчеттук мезгил ичинде курулушка берилген кредиттердин көлөмү 91,0 пайызга (8,8 млрд сомго чейин) көбөйгөн, ал эми ипотекага берилген кредиттердин көлөмү 58,1 пайызга (19,6 млрд сомго чейин) өскөн. Көрсөтүлгөн секторлордо улуттук жана чет өлкө валютасында берилген кредиттердин көлөмүнүн өсүшү байкалууда.

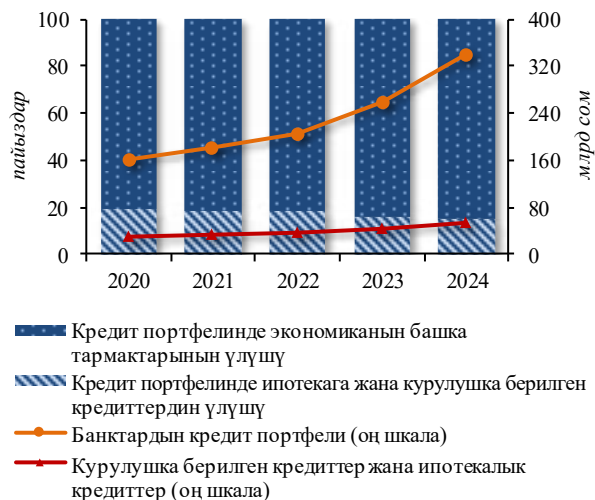
1.4.6-график. Курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин көлөмү⁴

Булагы: КБ, Улуттук банк.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча турак үйлөрдү куруу жана пайдаланууга берүү негизинен калктын каражаттарынын эсебинен жүзөгө ашырылган (жалпы пайдаланууга берилгендин 88,1 пайызы)⁵.

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча коммерциялык банктардын жалпы кредит портфелинде курулушка жана ипотекага кредиттердин үлүшү 15,5 пайызды, алардын ичинен ипотекага берилген кредиттердин үлүшү 11,5 пайызды түзгөн. 2023-жылга салыштырмалуу коммерциялык банктардын жалпы кредит портфелинде курулушка жана ипотекага кредиттердин үлүшү 0,8 пайыздык пунктка азайган (1.4.7-график).

⁴ Бир мезгилдин акырына карата маалыматтар.⁵ “КР социалдык-экономикалык абалы (2024-жылдын январь – декабрь айлары)”, КР УСК.

1.4.7-график. Коммерциялык банктардын кредит портфелинде курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү⁶

Булагы: КБ, Улуттук банк.

1.4.8-график. Классификацияланган кредиттердин динамикасы

Булагы: КБ.

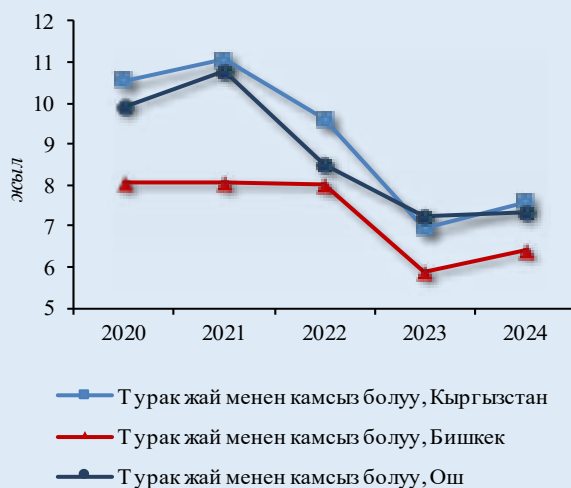
Ипотекага жана курулушка классификацияланган кредиттердин жалпы көлөмү 15,1 пайызга көбөйүп, 5 996,8 млн сомду түзгөн. Мында отчеттук мезгил ичинде аталган тармактарда проблемалуу кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү 5,5 пайыздык пунктка азайган жана банк секторунун проблемалуу кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 16,4 пайызын түзгөн. Ипотекага жана курулушка классификацияланган чет өлкө валютасындагы кредиттердин көлөмү 22,9 пайызга көбөйгөн жана негизинен курулушка берилген кредиттердин сапатынын начарлашы эсебинен 4 139,6 млн сомду түзгөн.

⁶ Бир мезгилдин акырына карата маалыматтар.

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында турак жай менен камсыз болуу индекси 2023-жылга салыштырганда, орточо статистикалык үй-бүлө турак жай сатып алууга каражат топтоо үчүн зарыл болгон убактысын (жылдардын санын) көбөйтүү эсебинен 7,0дөн 7,6 жылга чейин төмөндөгөн (1-график). Бул орточо айлык номиналдык эмгек акынын өсүш арымынын (27,5 пайыз) кыймылсыз мүлккө баалардын өсүш арымынан (12,3 пайыз) артышы менен шартталган.

1-график. Минималдуу керектөө бюджетин эске алганда, турак жай (квартира) менен камсыз болуу индекси

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында 54 чарчы метр аянтында квартира сатып алуу үчүн үч адамдан турган үй-бүлөнүн ичинен эки адам киреше тапкан жана ага 24 153,7 сом өлчөмүндө (үй-бүлөнүн жыйынды кирешесинин 32,3 пайызы) минималдуу керектөө бюджетти туура келген үй-бүлөнүн орточо айлык номиналдык эмгек акысын (37 361,0 сом) башка бирдей шарттарда 7,6 жыл бою топтоо зарыл.

Булагы: КР УСК, Жер ресурстары кызматы, Улуттук банк.

2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүшүнүн банк секторуна тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү⁷

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча банктардын кредиттик портфелинде күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк менен камсыздалган кредиттердин саны кредиттердин жалпы санынын 9,8 пайызын түзөт. Кыймылсыз мүлк түрүндөгү кредиттерди камсыздоо көлөмү (күрөөлүк нарк боюнча) кредит портфелинин бардык күрөөлүк камсыздоосунун 58,7 пайызын түзгөн.

Банк сектору үчүн кредиттик тобокелдиктер кыймылсыз мүлк түрүндөгү күрөөнүн наркынын кредит боюнча төлөө калдыгынан төмөн болушу жана карыз алуучунун кредитти андан ары төлөөдөн баш тартуу ыктымалдыгы менен шартталган. Стресс-тесттен өткөрүү орду жабылбаган ссудалардан улам келип чыгышы мүмкүн болгон жоготууга саны боюнча баа берүүгө, ошондой эле чабал банктарды аныктоого багытталган.

1-схема. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторунда кредиттик тобокелдик деңгээлине тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыктары

Сценарий	Банк секторунун потенциалдуу жоготуулары	Системалуу мааниге ээ банктардын потенциалдуу жоготуулары	Капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги
“Мурдатан калыптанган”* (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 23% төмөндөшү)	-----	-----	-----
“Альтернативдүү” (кыймылсыз мүлккө баанын 2 жыл ичинде 40% төмөндөшү)	-----	-----	3 банк
“Терс” (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 50% төмөндөшү)	-7,9 млрд сом	-----	5 банк

* 2008-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында кыймылсыз мүлк баалары 23 пайызга төмөндөгөн.

Стресс-тестке кошумча кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү деңгээли аныкталган, мында банк секторунун пайдасынын төмөндөшү жана айрым банктарда чыгымдардын келип чыгуу тобокелдиги орун алышы ыктымал. Кыймылсыз мүлккө баанын 46,0 пайызга төмөндөшү ыктымалдыгынан жана карыз алуучулардын кыймылсыз мүлк менен камсыздалып, мурда алынган кредиттерди тейлөөдөн баш тарткан, ошондой эле аларды кийинчерээк рынокто төмөн баада сатуу үчүн күрөөлүк камсыздоону банктардын балансына кабыл алган учурда, банк сектору пайда көлөмүнүн төмөндөшү тобокелдигине жана айрым банктар чыгым тартуу тобокелдигине дуушарланышы ыктымал. Мында, кыймылсыз мүлккө баа 52,5 пайызга төмөндөгөн учурда, айрым системалуу мааниге ээ банктар окшош тобокелдиктерге дуушарлануу ыктымалдыгы бар. Кыймылсыз мүлккө баа, тиешелүүлүгүнө жараша, 69,1 жана 73,9 пайызга төмөндөгөн шартта, банк сектору, анын ичинде системалуу мааниге ээ банктар тарабынан капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдигин болжолдоого болот⁸.

⁷ Стресс-тест 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча коммерциялык банктардын сурамжылоо маалыматтарынын негизинде жүргүзүлгөн.

⁸ Эсептөөлөрдө банктар күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктү баалоо наркындагы айырманы эске алган эмес, ал рыноктук нарктан 20 пайызга чейин төмөн болушу мүмкүн. Ушуну эске алганда, кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү мааниси 20 пайызга жогорулашы ыктымал.

II. БАНК СЕКТОРУ

2024-жылы банк секторунун негизги көрсөткүчтөрүнүн: активдердин, кредит портфелдин, депозиттик базанын жана капиталдын көбөйүшү байкалган.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банк секторунун таза пайдасы 31,1 млрд сомду түзгөн жана 2023-жылдын жыйынтыгы менен салыштырганда 28,2 пайызга өскөн, бул негизинен пайыздык жана пайыздык эмес кирешелердин өсүшүнө байланыштуу болгон.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде 2023-жылга салыштырмалуу банк секторунун кредит портфелинин жана депозиттик базасынын долларлашуу деңгээлинин төмөндөшү байкалган.

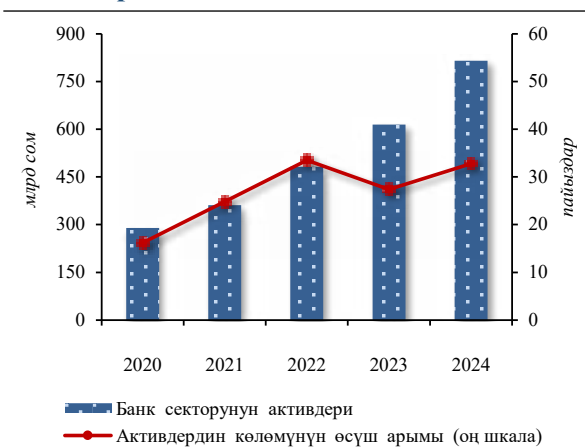
2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча⁹ Кыргыз Республикасынын аймагында 21 коммерциялык банк жана банктардын 304 филиалы, анын ичинде чет өлкө капиталынын катышуусунда 11 банк иштеген. Өлкөдөгү бардык банк мекемелери ишинин түрү боюнча универсалдуу болуп саналат.

Активдер

Жалпысынан 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк секторунун активдеринин көлөмүнүн өсүшү белгиленди. Банк секторунун активдери 815,6 млрд сомду түзүп, 2023-жылга салыштырганда 32,8 пайызга өскөн (2.1.1-график).

2.1.1-график. Банк секторунун активдеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк.

Активдердин өсүшү негизинен төмөнкүлөрдүн өсүшүнө байланыштуу болгон:

- корреспонденттик эсептердеги накталай акча жана акча каражаттары түрүндөгү ликвиддүүлүк 27,0 пайызга же 63,6 млрд сомго;
- кредит портфели 32,2 пайызга же 82,9 млрд сомго;
- башка активдер 155,6 пайызга же 71,0 млрд сомго.

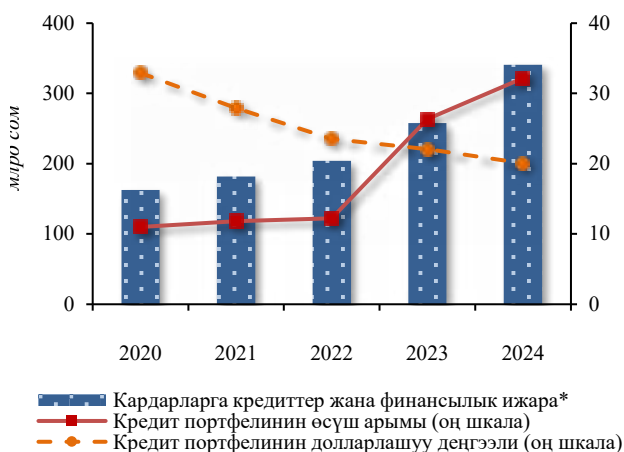
Активдер түзүмүндөгү кредит портфелдин салыштырма салмагы 41,7 пайызды түзүп, 2023-жылга салыштырмалуу 0,2 пайыздык пунктка азайган.

Кредит портфели

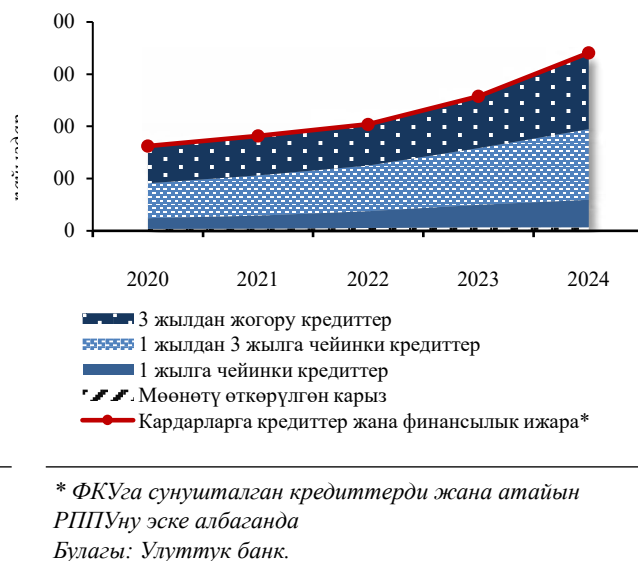
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банктардын кредит портфелинин өсүшү 2023-жылга салыштырганда экономиканын бардык негизги тармактарында катталган.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча банк секторунун кредит портфелин долларлаштыруу деңгээли 2023-жылга салыштырганда 2,0 пайыздык пунктка төмөндөгөн жана 20,1 пайызды түзгөн (2.1.2-график).

⁹ Маалыматтар коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетуна (ПРБО) ылайык келтирилген.

2.1.2-график. Банк секторунун кредит портфелинин динамикасы

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
 Булагы: Улуттук банк.

2.1.3-график. Кредит портфелинин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
 Булагы: Улуттук банк.

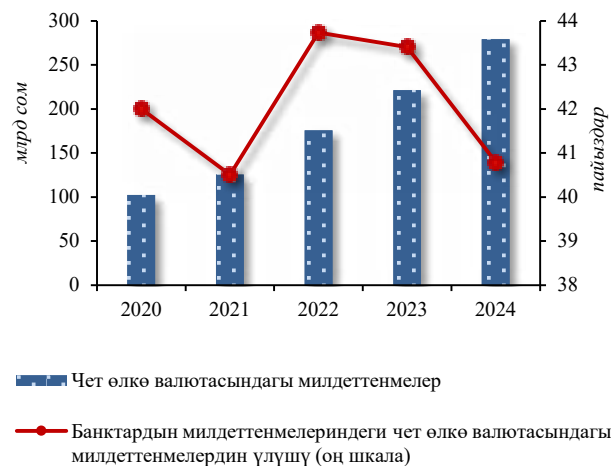
Кредит портфелинин түзүмүндө 2024-жылы берилген кредиттердин негизги үлүшүнө мөөнөттүүлүгү боюнча кыска мөөнөттүү кредиттерге – 35,7 пайыз же 137,8 млрд сом жана орто мөөнөттүү кредиттерге – 33,1 пайыз же 127,6 млрд сом туура келген.

Милдеттенме

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк секторунун милдеттенмелери 684,8 млрд сомду түзүп, 2023-жылга салыштырмалуу 34,3 пайызга өскөн.

2.1.4-график. Банктардын милдеттенмелеринин ресурстар булактары боюнча түзүмү

Булагы: Улуттук банк.

2.1.5-график. Банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери

Булагы: Улуттук банк.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттери 35,8 пайызга өсүп, 528,7 млрд сомду түзгөн (2.1.4-график). Банктардын милдеттенмелериндеги жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин салыштырма салмагы 0,9 пайыздык пунктка өсүп, 77,2 пайызды түзгөн.

Тартылган каражаттардын жалпы көлөмүндө чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү 2024-жылы 2,6 пайыздык пунктка төмөндөө менен 40,8 пайызды түзгөн (2.1.5-график).

Финансылык натыйжалар

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча 2023-жылга салыштырмалуу банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрүнүн төмөндөшү белгиленген, бул коммерциялык банктардын пайда алышынын өсүш арымынан активдердин жана капиталдардын өсүш арымы жогорулашы менен шартталган:

- активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (ROA) 4,3 пайызды түзгөн;

- өздүк капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти 32,5 пайыз деңгээлинде түзүлгөн.

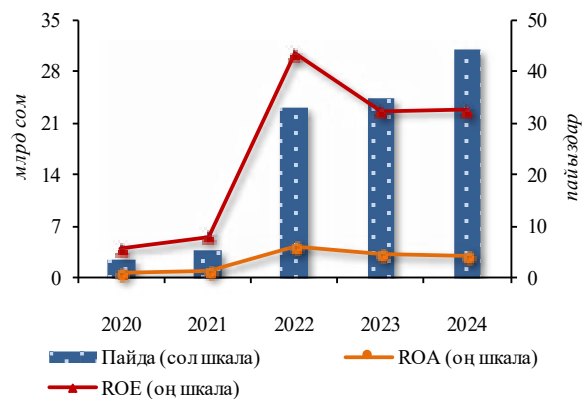
Банк секторунун таза пайдасы 2024-жылы 28,3 пайызга өсүп, 31,1 млрд сомду түзгөн (2.1.6-график).

Капитал шайкештиги

Капиталдын шайкештик ченеминин минималдуу мааниси 12,0 пайыз деңгээлинде белгиленген шартта, аталган көрсөткүч 2023-жылга салыштырганда 2,8 п.п төмөндөө менен 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча 22,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (2.1.7-график).

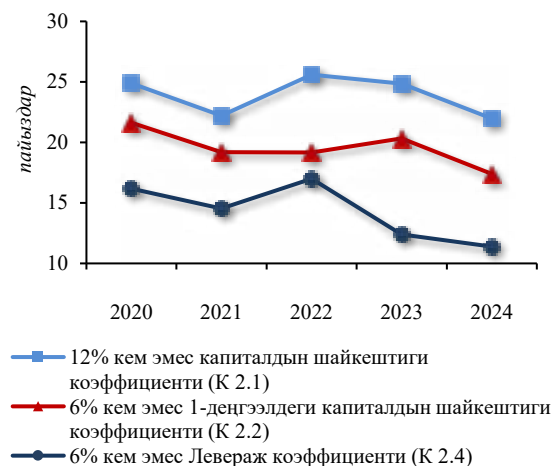
Ошону менен бирге банк секторунун 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн капиталынын шайкештигинин айкын деңгээли белгиленген ченемден (кеминде 12 пайыз) 1,8 эседен ашыгыраак жогорулаган, бул банк секторунун терс таасирлерге салыштырмалуу туруктуулугун, ошондой эле келечекте банк секторунун финансылык ортомчулук деңгээлин жана иш натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн белгилүү бир потенциалга ээ экендигин билдирет.

2.1.6-график. Банк секторунун рентабелдүүлүгүнүн көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк.

2.1.7-график. Капиталдын шайкештик коэффициенттеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк.

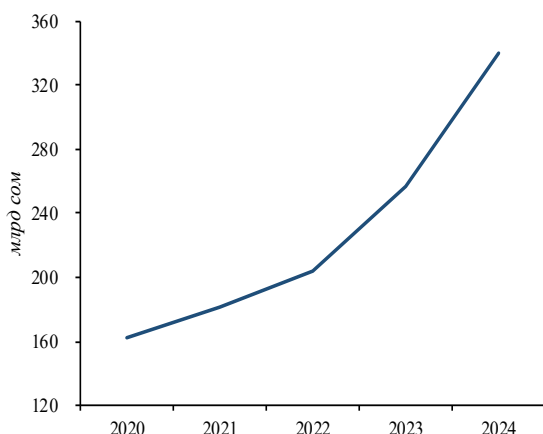
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

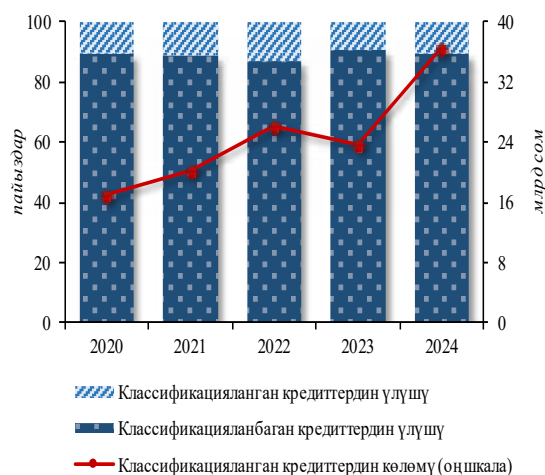
Кредиттик тобокелдик банк ишинде орун алышы мүмкүн болгон негизги тобокелдиктердин бири болуп саналат.

2024-жылы кредит портфелинин 32,2 пайызга көбөйүү менен өсүшү байкалган жана 340,7 млрд сомду түзгөн (2.2.1-график). Банктардын кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 2023-жылга салыштырганда 9,2 пайыздан 10,8 пайызга чейин төмөндөөсү байкалган (2.2.2-график).

2.2.1-график. Кредит портфелинин динамикасы¹⁰

2.2.2-график. Кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк.

Булагы: Улуттук банк.

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин сапатын баалоо үчүн кредиттерди классификациялоо системасы колдонулат, ал кредиттердин кайтарылбай калышынан потенциалдуу чыгымдардын мүмкүн болуучу деңгээлин аныктоо жана аларды тиешелүү резерв түзүү аркылуу өз учурунда компенсациялоо мүмкүнчүлүгүн берет (2.2.3-график).

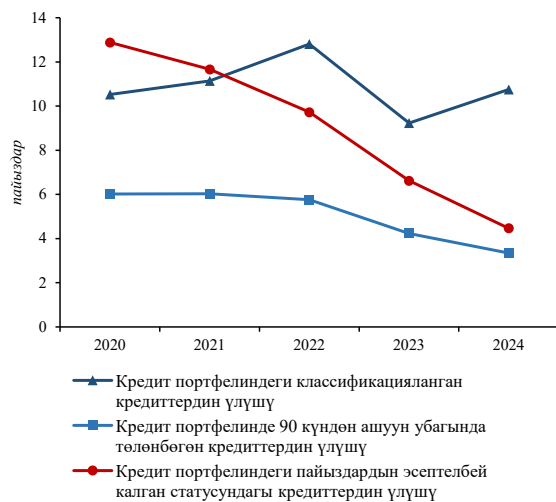
Активдердин кайтарылбай калуу тобокелдигинин көрсөткүчү (атайын РППУнун жана кредит портфелинин катышы) 2023-жылга салыштырганда 1,3 п.п азайган жана 4,9 пайызды түзөт.

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн резервдердин чогуу алгандагы көлөмү жалпы кредит портфелинин 6,6 пайызын түзгөн.

Ал эми 2024-жылы атайын РППУнун үлүшү резервдердин жалпы көлөмүнүн 75,3 пайызын түзгөн (2.2.4-график).

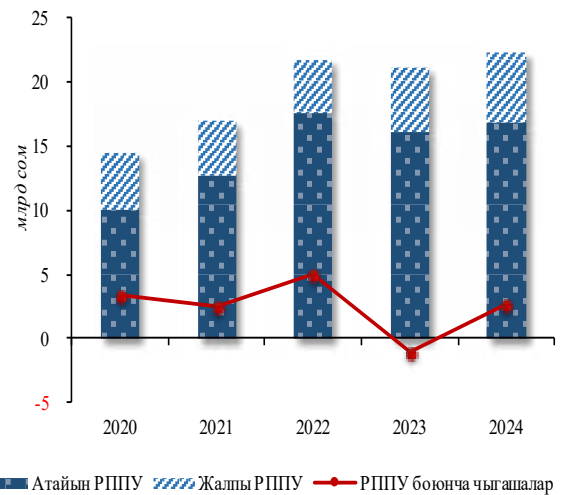
¹⁰ Кредит портфелинде дисконт эске алынган эмес.

2.2.3-график. Кредит портфелинин сапатынын көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк.

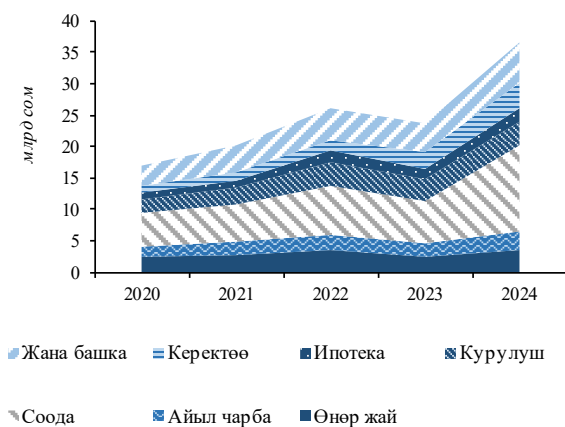
2.2.4-график. Жалпы жана атайын резервдер

Булагы: Улуттук банк.

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредиттик тобокелдиктердин эң көп концентрациясы мурдагыдай эле соода тармагында, керектөө кредиттеринде жана “башка кредиттерде” байкалган (2.2.5-график).

2.2.5-график. Экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү

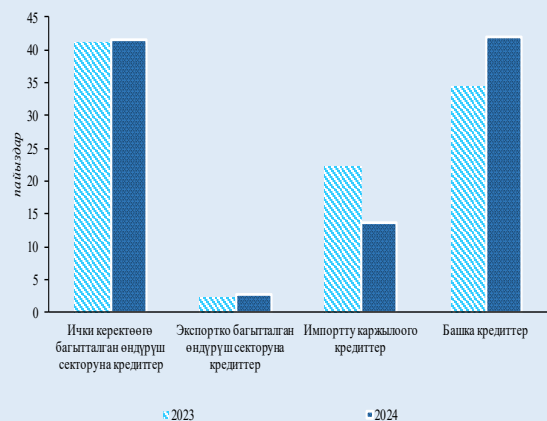

Булагы: Улуттук банк.

3-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө

Коммерциялык банктарга жүргүзүлгөн анкета маалыматтарына ылайык, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча берилген кредиттердин бөлүгү (карыз алуучулардын кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 41,6 пайызы), экономиканын өндүрүш секторуна¹¹ туура келген, бул кредиттөөнүн өлкө ИДӨсүнө таасирин билдирет, ал эми берилген кредиттердин 13,7 пайызы импортту каржылоого багытталган (1-график).

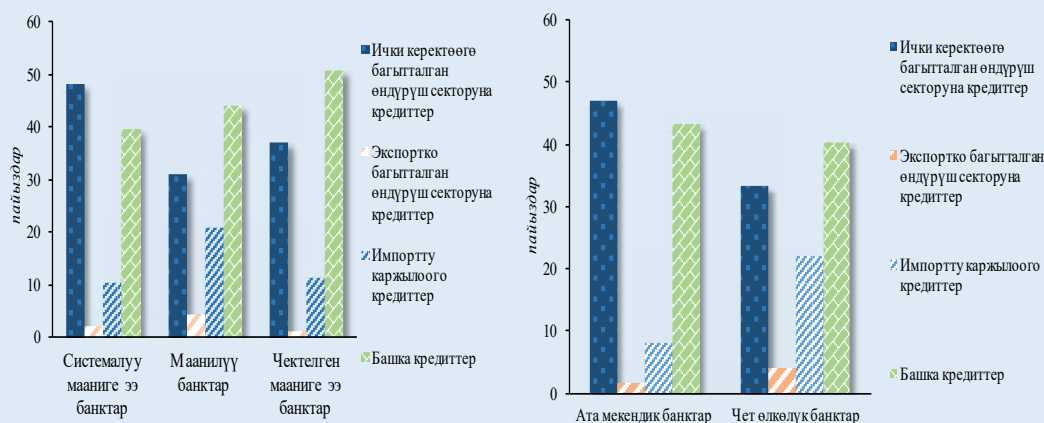
1-график. 2024-жылдын 31-декабрына карата кредиттердин тармактык түзүмү.

Жергиликтүү банктардын кредит портфелинин 47,1 пайызы – өндүрүш секторуна (ИДӨ) жана 8,0 пайызы импортту каржылоого багытталган. Чет өлкө банктарынын басымдуу бөлүгү да негизинен, экономиканын өндүрүш секторуна кредит беришкен (33,4 пайыз), ал эми импортту каржылоого багытталган кредиттердин үлүшү 2024-жыл үчүн кредит портфелинин 22,2 пайызын түзгөн (2-график).

Булагы: КБ.

2-график. 2024-жылдын 31-декабрына карата банктардын топтору боюнча кредиттердин тармактык түзүмү

Булагы: КБ.

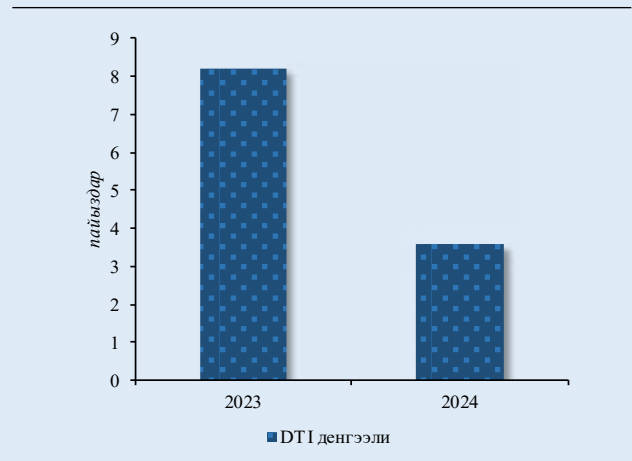
¹¹ Өндүрүштүк сектор дегенден улам, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү өндүрүүгө байланыштуу банк кардарларынын ишин (курулуш, байланыш жана ТТС кызмат көрсөтүүлөрү, транспорттук кызмат көрсөтүүлөр, кыймылсыз мүлктү ижарага алуу, мейманканалар, тойканалар ж.б.у.с.) түшүнүү зарыл.

4-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар

Карыз алуучулардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча DTI¹² көрсөткүчү боюнча эсептелинүүчү банктардын 15 ири кардарынын карыз оорчулугунун деңгээли 3,6 пайызды түзгөн, бул 2023-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 4,6 пайыздык пунктка аз (1-график).

1-график. Банктардын 15 ири карыз алуучусу боюнча DTI деңгээли

Банктардын топтору боюнча алганда эң көп карыз оорчулугу *орто банктардын* ири карыз алуучулары арасында байкалган (карыз алуучулардын негизги кирешесинин 4,3 пайызы) (1-таблица). Ошол эле учурда карыз оорчулугунун эң эле төмөн деңгээли 1,2 пайызды түзүү менен маанилүү банктардын ири карыз алуучулары боюнча белгиленген.

Булагы: КБ, Улуттук банк.

1-таблица. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банктардын 15 ири карыз алуучусунун карыз оорчулугу

	Банк сектору	Системалуу мааниге ээ банктар	Маанилүү банктар	Чектелген мааниге ээ банктар
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, млрд сом	63,5	38,3	18,5	6,8
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, пайыздарда	18,2	18,7	16,3	21,8
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, пайыздарда	3,6	4,1	4,3	1,2

Булагы: КБ, Улуттук банк.

¹² DTI (debt-to-income) – карыз алуучунун кредиттер боюнча төлөө суммасынын (отчёттук мезгил ичиндеги негизги карыздын суммасын жана пайыздык төлөмдөрдү кошо алганда) карыз алуучунун кредит берүү учурунда билдирилген негизги жылдык кирешесине катышы.

Чет өлкө капиталы катышкан банктарда карыз оорчулугунун деңгээли жергиликтүү банктарга караганда жогору калыптанган (2-таблица).

2-таблица. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча жергиликтүү жана чет өлкө банктарындагы карыз оорчулугу

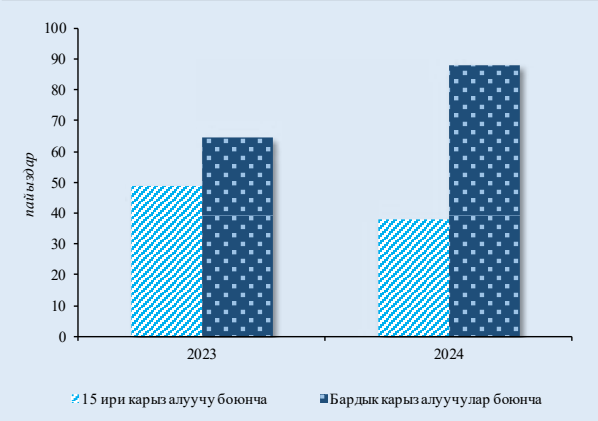
	Жергиликтүү банктар	Чет өлкө банктары
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, <i>млрд сом</i>	28,0	35,5
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, <i>пайыздарда</i>	13,4	25,3
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, <i>пайыздарда</i>	3,0	4,3

Булагы: КБ, Улуттук банк.

Карыз алуучулардын кредиттеринин камсыздалышы

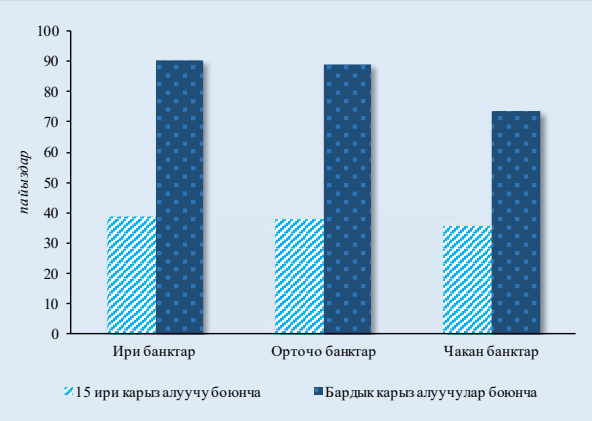
2024-жылдын жыйынтыгында банк сектору боюнча LTV¹³ айкын деңгээли 88,0 пайызды түзгөн. Күрөөлүк камсыздоонун түптөлгөн деңгээли кредиттик каражаттардын күрөөлүк мүлк менен камсыз болуусунун салыштырмалуу жогору деңгээлин тастыктоодо (2-график). Ошол эле учурда системалуу мааниге ээ банктарда LTV мааниси маанилүү жана чектелүү мааниге ээ банктардагы жана бүтүндөй банк сектору боюнча маанилерге караганда жогору катталган (3-график).

2-график. 2024-жылдын 31-декабрына карата коммерциялык банктын бардык карыз алуучулары жана 15 ири карыз алуучусу боюнча LTV деңгээли

Булагы: КБ, Улуттук банк.

3-график. 2024-жылдын 31-декабрына карата банктардын топтору боюнча бардык карыз алуучулар жана 15 ири карыз алуучу боюнча LTV деңгээли

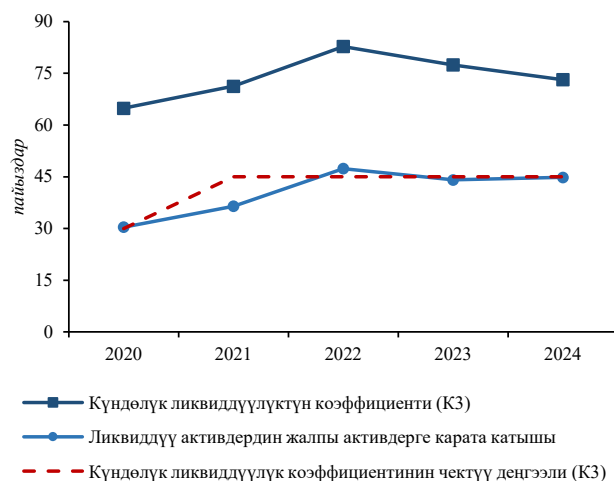
Булагы: КБ, Улуттук банк.

¹³ LTV (loan-to-value ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы.

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

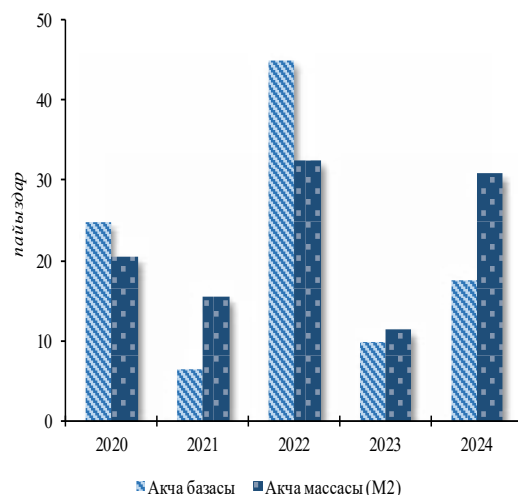
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 77,4 пайыздан (2023-жыл жыйынтыгы боюнча) 73,1 пайызга чейин төмөндөшү белгиленген (2.2.6-график). Акча массасынын көрсөткүчүнүн өсүшү (M2) экономикада улуттук валютадагы нактадай акча каражаттарынын, эсептешүү эсептеринин жана талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин өсүшү менен шартталган (2.2.7-график).

2.2.6-график. Банк секторунун ликвиддүүлүгүнүн көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк.

2.2.7-график. Акча массасынын (M2) жана акча базасынын өсүш арымдары

Булагы: Улуттук банк.

Банк секторунун ликвиддүүлүк коэффициенти төмөндөшү күндөлүк милдеттенмелердин өсүш арымынын ликвиддүү активдердин өсүш арымынан жогорулашы менен шартталган.

Мурдагыдай эле, активдер жана милдеттенмелер ортосунда төлөө мөөнөттөрү боюнча бир аз ажырым байкалган. Терс ажырым төлөө мөөнөтү “1 айга чейинки” активдер жана милдеттенмелер ортосунда сакталган. Ал эми оң ажырым төлөө мөөнөтү “1 айдан 3 айга чейинки”, “3 айдан алты айга чейинки”, “6 айдан 12 айга чейинки” жана “12 айдан жогору” активдер жана милдеттенмелер ортосунда белгиленген (2.2.1-таблица).

2.2.1-таблица. Финансылык активдерди жана милдеттенмелерди төлөө мөөнөтү
2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча, млн сом

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					Бардыгы болуп
	1 айга чейин	1-3 ай	3-6 ай	6-12 ай	12 айдан ашык	
Бардыгы болуп финансылык активдер, анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара	410 286	32 709	33 711	65 762	297 490	839 959
	19 551	19 987	26 066	52 437	221 971	340 012
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер, анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	477 988	21 207	27 954	58 868	92 895	678 911
	166 633	11 138	22 918	45 045	48 481	294 215
Ажырым, анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча	-67 701	11 502	5 758	6 894	204 595	161 047
	-147 081	8 849	3 148	7 392	173 490	45 797

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

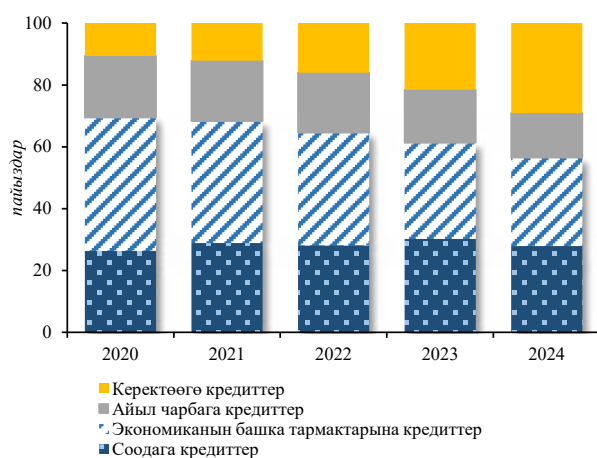
Каржылоонун ири булактарынын концентрацияланышы

Кайтарым стресс-тестирлөөнүн жыйынтыгы боюнча айрым банктар бирден бешке чейин ири кардарлардын акча каражаттарынын агылып чыгуусуна байланыштуу таасирлерге туруштук бере алган эмес, мындай учурда ликвиддүүлүк ченеми 45 пайыздык чектен төмөн калыптанат.

Кредиттердин концентрацияланышы

Айрым банктарда бирден бешке чейин ири карыз алуучулардын потенциалдуу дефолтко учурашы жөнгө салуучу капиталды Улуттук банктын экономикалык ченеминен төмөн деңгээлге чейин азайтышы мүмкүн.

2.2.8-график. Кредит портфелинин тармактык концентрациялануусу

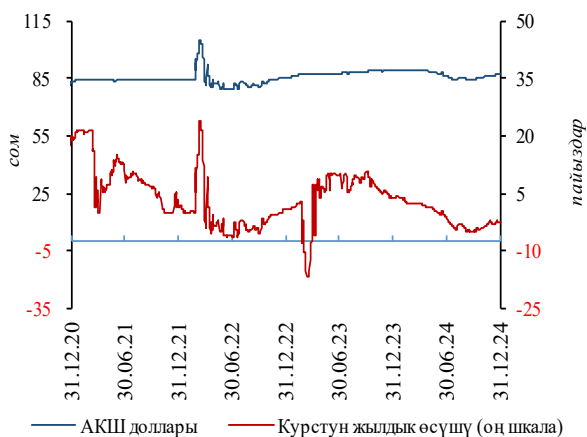
Жалпы кредиттөө деңгээли көбөйүшүнөн улам, кредит портфелинин тармактык түзүмүндө керектөө кредиттеринин концентрациялануу деңгээлинин кыйла өсүшү байкалган. 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча соодага берилген кредиттердин үлүшү 2,3 пайыздык пунктка азайып, ал эми айыл чарбасына 2,8 пайыздык пунктка төмөндөгөн (2.2.8-график).

Булагы: КБ, Улуттук банк.

2.2.4. Валюта тобокелдиги

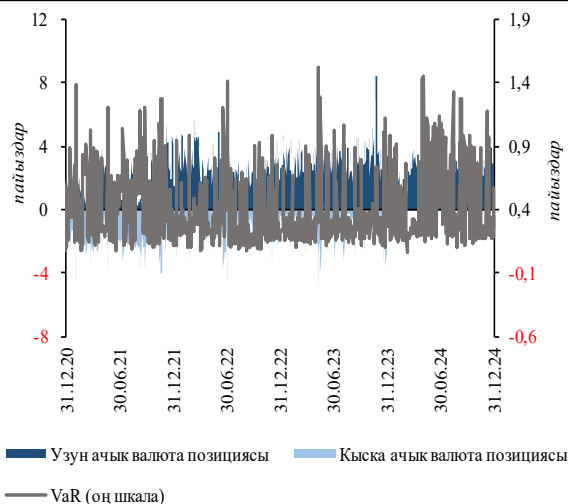
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банк секторунун валюта тобокелдигинин орточо жылдык деңгээли орточо мааниде катталган. 2024-жылы улуттук валютанын АКШ долларына карата курсу туруктуу болгон (2.2.9-график).

2.2.9-график. USD/KGS номиналдуу алмашуу курсунун динамикасы

Булагы: Улуттук банк.

2.2.10-график. Ачык валюталык позициянын жана кайра баалоо тобокелдигинин (VaR) динамикасы ТСКдан пайыздарда

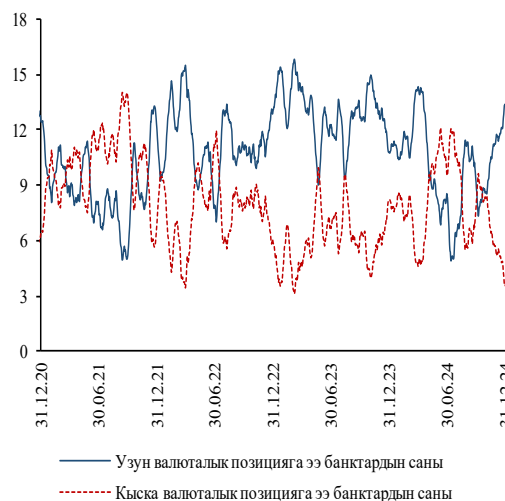
Булагы: Улуттук банк.

Бүтүндөй алганда, банктар активдердин жана милдеттенмелердин ачык валюталык позицияларын Улуттук банктын экономикалык ченемдеринде белгиленген лимиттердин чегинде сактап турган.

Банк секторунун валюталык позициясын кайра баалоодон орун алышы ыктымал болгон тобокелдик 2024-жылы минималдуу деңгээлде катталган (VaR: таза суммардык капиталдын 0,1-1,5 пайызы, 2.2.10-график), б.а. банктар чет өлкө валютасы менен иштөөдө консервативдүү саясатка таянуу менен, валюта тобокелдигине азыраак дуушар болушкан.

Кароого алынган мезгил ичинде орточо алганда 10 банкта АКШ долларында узун валюта позициясы жана 8 банкта кыска валюта позициясы белгиленген (2.2.11-график).

2.2.11-график. Банктардын валюта позициясы

Булагы: Улуттук банк.

5-кыстырма. Кредиттик жана валюта тобокелдиктери

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 10,2 пайызын карыз алуучулар ал боюнча кирешесин улуттук валютада топтогон, ал эми чет өлкө валютасында төлөгөн кредиттер түзгөн (1-график). Кредит портфелинин бул көлөмү кредиттик жана валюта тобокелдиктерине потенциалдуу дуушар болгон.

Валюта тобокелдигинин кредиттик тобокелдикке таасири 2-графикте көрсөтүлгөн, анда кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган:

- 1-топ – 56,9 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери улуттук валютада топтолот, ал эми кредиттер чет өлкө валютасында төлөнөт;

- 2-топ – 5,6 пайыз, мында негизги кирешелер жана карыз алуучу тарабынан төлөнүүгө тийиш болгон кредиттер бирдей валютада топтолот;

- 3-топ – 11,0 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери чет өлкө валютасында топтолот, ал эми кредиттер улуттук валютада төлөнөт.

1-график. Кредиттердин топтору боюнча кредит портфели¹⁴

2-график. Кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү¹⁵

Булагы: КБ, кредит портфелинин көлөмү овердрафт боюнча кредиттерди эске алуусуз көрсөтүлгөн.

¹⁴ Бул графикте кредиттер топторго бөлүштүрүү менен келтирилген. Мисалы, 2024-жылдын 31-декабрына карата 1-топ боюнча кредиттердин көлөмү 33,9 млрд сомду же кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 10,2 пайызын түзгөн.

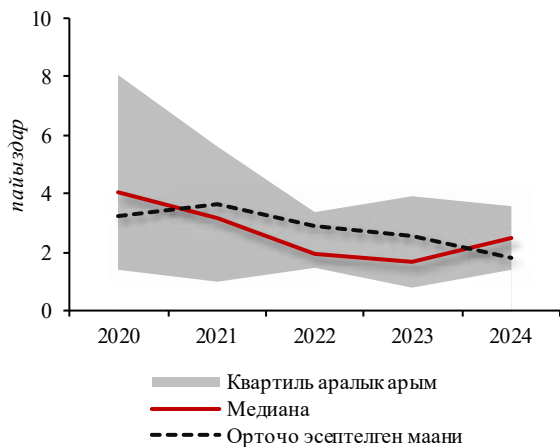
¹⁵ Бул графикте кредиттердин ар бир тобу боюнча кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган. Мисалы, 2024-жылдын 31-декабрына карата 1-топ боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү 19,3 млрд сомду же 1-топ боюнча кредит портфелинин көлөмүнүн (33,9 млрд сом) 56,9 пайызын түзгөн.

2.2.5. Пайыздык тобокелдик

Отчёттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча пайыздык тобокелдик деңгээлинин төмөндөшү байкалган, бул тобокелдиги боюнча бааланган активдердин таза суммардык капиталдан кыйла жогору арымда өсүшү менен шартталган.

Пайыздык тобокелдиктин орточо өлчөмү 2010-2024-жылдар аралыгында жол берилген (таза суммардык капиталдан 1,8-4,4 пайыз) чекте калыптанган (2.2.12-график).

2.2.12-график. Пайыздык тобокелдиктин динамикасы (VaR)
ТСКдан пайыздарда

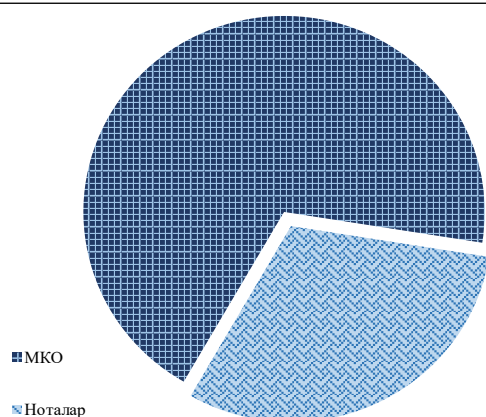

Булагы: Улуттук банк.

2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги

Кыргыз Республикасынын банктар аралык кредиттик рыногунда орун алышы ыктымал болгон “дуушарлануу” тобокелдигинин таасирине баа берүү мындай талдап-иликтөөнүн максаты болуп саналат, ал банктардын биринде ликвиддүүлүк боюнча көйгөйлөр келип чыккан шартта бири-бирине таасирин тийгизиши мүмкүн.

2.2.13-график. 2024-жыл ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмүн күрөөлүк камсыздоого жараша бөлүштүрүү

Булагы: Улуттук банк.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмү 11,1 млрд сомду түзгөн¹⁶. Кыргыз Республикасынын банк секторунда банктар аралык рыноктогу кредиттердин орду, негизинен, Улуттук банктын жогору ликвиддүү ноталары жана мамлекеттик баалуу кагаздар түрүндөгү күрөөлүк камсыздоо менен жабылат (2.2.13-график).

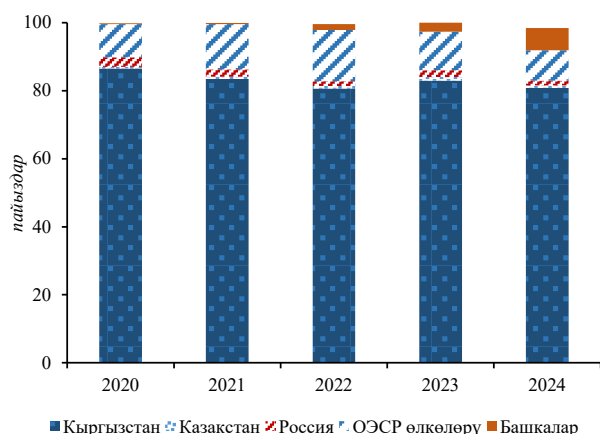
Жалпысынан, өлкөнүн банктар аралык кредит рыногунда “дуушарлануу” тобокелдигинин келип чыгуу ыктымалдыгы минималдуу, бул жогору ликвиддүү күрөөлүк камсыздоонун болушу менен шартталган.

¹⁶ Мында, 2024-жыл ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүн түшүнүү зарыл.

2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик

Коммерциялык банктардын маалыматына ылайык, резидент эместерде жайгаштырылган активдердин суммардык көлөмү 2024-жылдын 31-декабрына карата 162,5 млрд сомду же банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 19,2 пайызын түзгөн. Жайгаштыруулардын олуттуу концентрацияланышы Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдө байкалган – Кыргыз Республикасынын банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 8,9 пайызы (75,4 млрд сом).

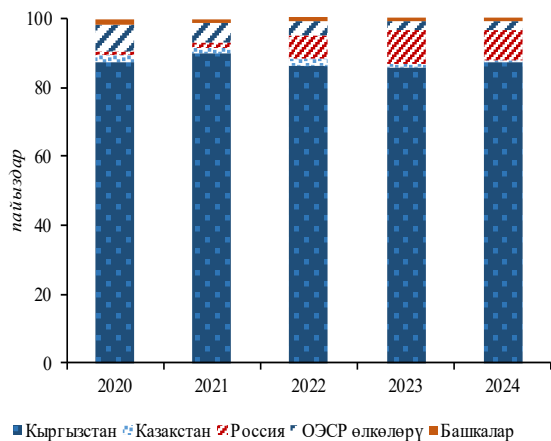
2.2.14-график. Активдердин географиялык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

алардын өлчөмү 77,2 млрд сомду же резидент эместер алдында милдеттенмелердин жалпы көлөмүнүн 88,3 пайызын түзгөн. Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөргө резидент эместердин алдындагы милдеттенмелердин көлөмүнүн 2,5 пайызы, Казакстан Республикасына жана Россия Федерациясына, тиешелүүлүгүнө жараша, 0,6 жана 8,6 пайызы туура келген (2.2.15-график).

2.2.15-график. Милдеттенмелердин географиялык түзүмү

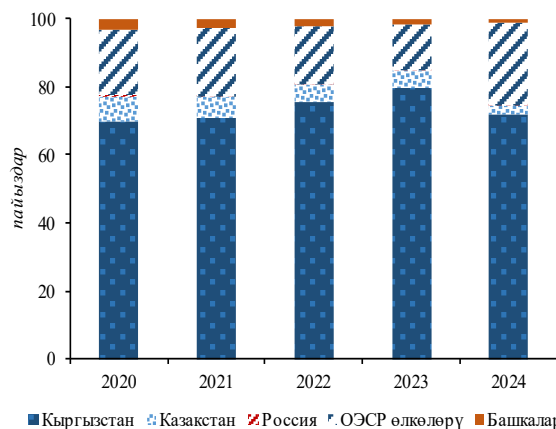

Булагы: Улуттук банк.

Чет өлкөдө жайгаштырылган активдердин негизги үлүшү 149,6 млрд сом өлчөмүндө корреспонденттик жана депозиттик эсептерге же резидент эместерде жайгаштырылган активдердин жалпы көлөмүнүн 92,1 пайызына туура келген (2.2.14-график).

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банктарынын резидент эместер алдында милдеттенмелери 87,4 млрд сомду же банк секторунун милдеттенмелеринин жалпы көлөмүнүн 12,9 пайызын түзгөн. Бул ресурстардын олуттуу үлүшү резидент эмес жеке адамдардан жана юридикалык жактардан, ошондой эле резидент эмес банктардан депозиттер түрүндө тартылган,

2.2.16-график. Өлкөлүк белгиси боюнча уставдык капитал

Булагы: Улуттук банк.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча чет өлкө капиталы 21,6 млрд сомду же банк секторунун уставдык капиталынын жалпы көлөмүнүн 28,0 пайызын түзгөн. Чет өлкө капиталынын өлкөлүк белгиси боюнча түзүмү (2.2.16-график) төмөнкүлөргө таандык:

- Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдүн резиденттерине – 24,4 пайыз,
- Казакстан Республикасынын резиденттерине – 2,7 пайыз,
- башка өлкөлөрдүн резиденттерине – 1,0 пайыз.

2.3. Банк секторун кайтарым стресс-тесттен өткөрүү

2.3.1. Кредиттик тобокелдикти кайтарым стресс-тесттен өткөрүү¹⁷

Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү аркылуу кредит портфелинде “классификацияланбаган” кредиттердин¹⁸ жол берилген максималдуу үлүшү эсептелген, ал “классификацияланган” категориясына өтүүдө капиталдын жетиштүүлүк коэффициентин (КЖК) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

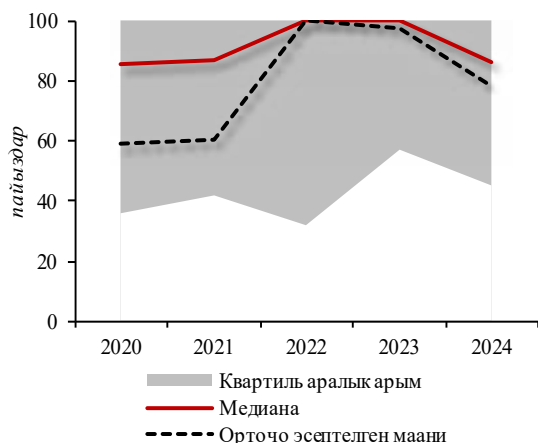
Бул ыкма “классификацияланбаган” кредиттердин “классификацияланган” кредиттер¹⁹ категориясына өтүшүнө байланыштуу, банктардын РППУ боюнча кошумча чегерүүлөрүнүн ордун жаба алган буфердик капиталынын запасын (таза суммардык капитал) аныктоого мүмкүндүк берет.

Мындан тышкары, бул ыкма капитал шайкештиги (К2.1) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөй турган классификацияланган кредиттердин максималдуу өсүш арымын эсептөөгө өбөлгө түзөт.

Банк секторун 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн натыйжасында банк сектору боюнча “классификацияланган” категориясына өткөн “классификацияланбаган” кредиттердин максималдуу жол берилген үлүшү орточо алганда 78,1 пайызды түзгөн (2.3.1-график).

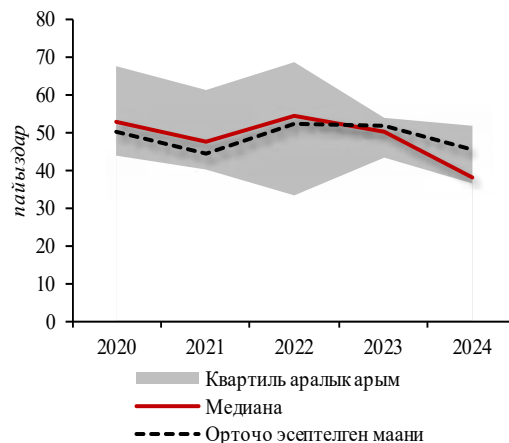
Ошентип, банк сектору кредит портфелинин сапатынын олуттуу начарлоосуна туруштук бере алат, анын ордун жабуу үчүн кошумча РППУ түзүү талап кылынышы ыктымал. Мында кошумча РППУ өлчөмү таза суммардык капиталдын 45,4 пайызы өлчөмүнө жетиши мүмкүн (2.3.2-график).

2.3.1-график. “Иштеп жаткан”²⁰ кредиттердин “классификацияланган”²¹ кредиттерге өтүүчү максималдуу жол берилген үлүшү
классификацияланбаган кредиттерден пайыздарда

Булагы: Улуттук банк.

2.3.2-график. Кошумча РППУ, мында аларды түзүүдө КЖК 12 пайыз деңгээлге чейин төмөндөшү мүмкүн, ТСКдан пайыздарда

Булагы: Улуттук банк.

¹⁷ Проблемалуу банктарды эске албаганда.

¹⁸ Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

¹⁹ Мында, “иштеп жаткан” кредиттердин “классификацияланган” категориясына өтүшү үч категория (“субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар”) боюнча бирдей жүрөт.

²⁰ Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²¹ Мында КЖК 12 пайыз деңгээлине чейин төмөндөйт.

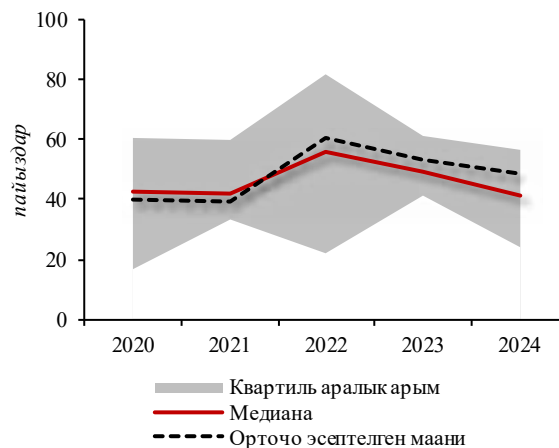
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

Банк секторунун ликвиддүүлүк тобокелдигине баа берүү үчүн, кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнөн депозиттердин массалык агылып чыгуусунун ордун жабууга жөндөмдүү ликвиддүү активдердин запасы эсептелген, ошол эле учурда Улуттук банктын күндөлүк ликвиддүүлүк боюнча экономикалык ченеми бузулган эмес.

Таасир – бул жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин агылып чыгуусунун максималдуу көлөмү, ал ликвиддүүлүк ченемин 45 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары (2.3.3-график), 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча банк секторунун ликвиддүү активдеринин айкын көлөмү депозиттер агымынын кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнүн орточо алганда 48,4 пайызынын ордун жабууга жөндөмдүү экендигин көрсөткөн (2.3.1-таблица).

2.3.3-график. Депозиттердин агылып чыгуу өлчөмү, мында КЗ.1 45 пайызга чейин төмөндөйт, кардарлардын депозиттеринин жалпы көлөмүнөн пайыздарда

Булагы: Улуттук банк.

2.3.3. Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыгы банк сектору 2024-жылдын 31-декабрына карата пайыздык жана валюта тобокелдиктерине бир аз эле дуушарланышын көрсөткөн.

Пайыздык тобокелдик

1-сценарий – кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендин төмөндөшү, мында капиталдын шайкештик деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт. “Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары банк секторунун тике пайыздык тобокелдикке карата бир аз ийкемдүү экендигин көрсөтүп турат. Кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээлинин 20,7 пайыздык пунктка азайышы капиталдын шайкештик деңгээлин 12 пайызга чейин төмөндөтүшү мүмкүн (2.3.1-таблица).

Жалпысынан алганда, “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары боюнча банк сектору пайыздык тобокелдиктин төмөн деңгээлине ээ.

Валюта тобокелдиги (кайра баа берүү тобокелдиги)

Банк секторунун валюта тобокелдигине баа берүү үчүн сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы эсептелген, ал капитал шайкештигине жана таза пайдага да таасирин тийгизет.

1-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында капиталдын шайкештик (K2.1) деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт. “Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнү эсептөөлөр, банк секторунда активдерге жана милдеттенмелерге кайра баа берүү тобокелдигинин төмөн экендигин көрсөтүү менен валюталык тобокелдикке бир аз ийкемдүүлүгүн тастыктайт (2.3.1-таблица).

2-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында коммерциялык банктардын таза пайдасы нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт.

Стресс-тестирлөөнүн натыйжалары коммерциялык банктар валюталык тобокелдиктин таасирине туруштук бере ала тургандыгын көрсөтүп турат (2.3.1-таблица).

2.3.1-таблица. 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн жалпы жыйынтыктары

		Банк сектору
Кредиттик тобокелдик		
1-сценарий	"Классификацияланган" категорияга өткөн классификацияланбаган кредиттердин үлүшү, пайыздарда	78,1
Пайыздык тобокелдик		
1-сценарий	Кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин төмөндөшү, мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, пайыздык пункттарда	20,7
Валюта тобокелдиги		
1-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (±), мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, пайыздарда	валюта курсунун 100 пайызга өзгөрүшү (сом, АКШ доллары)
2-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (±), мында таза пайда нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт, пайыздарда	
Ликвиддүүлүк тобокелдиги		
1-сценарий	Депозиттердин жана кредиттердин жалпы көлөмүнөн кардарлардын депозиттеринин жана алынган кредиттердин үлүшүнүн агылып чыгуусу, мында күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 45 пайызга чейин төмөндөйт. пайыздарда	48,4

III. БАНК ЭМЕС ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ

Жалпысынан, банк эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ) системасынын абалы орточо алганда туруктуу катары бааланат. Активдер, кредит портфели жана ресурстук база сыяктуу негизги көрсөткүчтөрдүн көбөйүүсү белгиленген. Ал эми БФКУнун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү отчеттук мезгилде төмөндөө тенденциясын көрсөткөн.

Стресс-тесттердин натыйжасында БФКУ системасынын кредиттик тобокелдиги орточо деңгээлде экендиги белгиленген.

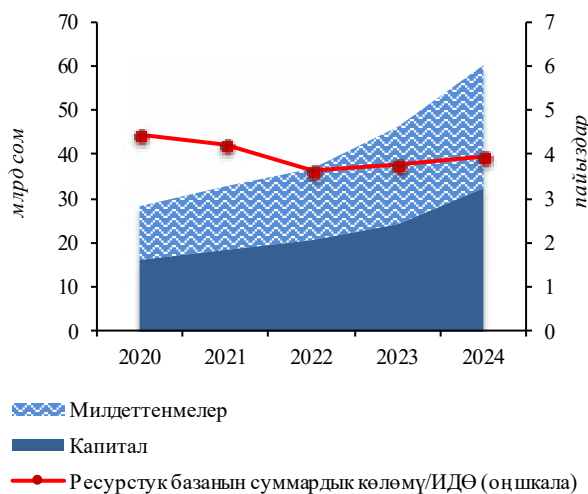
Микрофинансылык уюмдардын кредиттери боюнча орточо алынган пайыздык чендер 2023-жылга салыштырганда төмөндөгөн.

3.1. Негизги тенденциялар

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында Улуттук банктан лицензия алууга жана иши ал тарабынан жөнгө салынууга тийиш болгон банк эмес финансы-кредит уюмдары (БФКУ) системасы төмөнкүлөрдү камтыган: “Кредиттик союздардын каржы компаниясы” ААК адистештирилген финансы-кредит уюму (КСКК), 78 кредиттик союз, 108 микрофинансылык уюм (анын ичинде 9 микрофинансылык компания, 64 микрокредиттик компания жана 35 микрокредиттик агенттик), 765 алмашуу бюросу.

Ресурстар

3.1.1-график. БФКУ милдеттенмелеринин жана капиталынын динамикасы

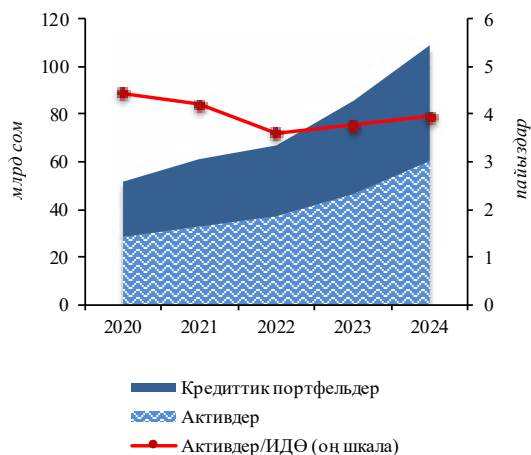
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча БФКУнун милдеттенмелери 2023-жылга салыштырганда 24,3 пайызга көбөйгөн жана 27,7 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн. БФКУнун капиталы 2024-жылдын 31-декабрына карата 35,2 пайызга көбөйүп, 32,4 млрд сомду түзгөн (3.1.1-график).

Булагы: Улуттук банк.

Активдер

Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчеттун маалыматтары боюнча, БФКУнун чогуу алгандагы активдери 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча 30,0 пайызга көбөйүп, 60,1 млрд сомду²² түзгөн. Бул жогорулоо БФКУнун кредит портфелинин көбөйүшү эсебинен камсыздалган (3.1.2-график).

3.1.2-график. БФКУ активдеринин жана кредиттеринин динамикасы

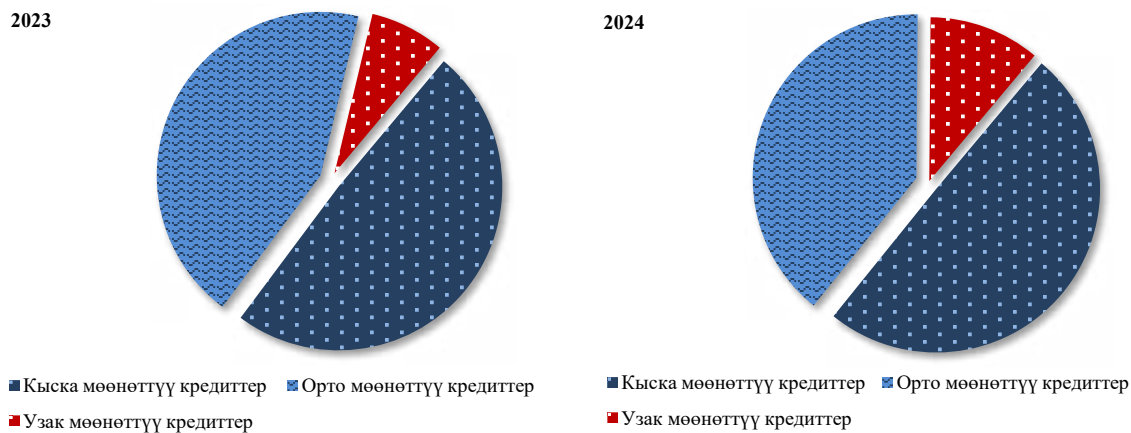
Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

БФКУ ишинин негизги багыты болуп, кредиттөө калууда. 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча БФКУнун кредит портфелинин көлөмү 23,2 пайызга көбөйүп, 48,9 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн.

Байкоого алынып жаткан мезгилдин акырына карата карыз алуучулардын саны 2023-жылга салыштырганда 15,5 пайызга көбөйгөн жана 581 612 адамды түзгөн.

2024-жыл ичинде БФКУ сунуштаган кредиттердин түзүмүндө ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча узак мөөнөттүү жана кыска мөөнөттүү кредиттердин үлүшүнүн көбөйүшү, ошондой эле орто мөөнөттүү кредиттердин азайышы байкалган (3.1.3-график).

3.1.3-график. БФКУ тарабынан берилген кредиттердин ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча түзүмү, пайыздарда²³

Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

БФКУнун кредит портфелинин басымдуу бөлүгү (чогуу алгандагы кредит портфелинен 77,5 пайызы) топтолгон негизги региондордон болуп, Бишкек шаары, Чүй, Ош жана Жалал-Абад областтары калууда, бул республиканын аталган региондорунда ишкердик жигердүүлүгүнүн жогору болушуна байланыштуу болгон.

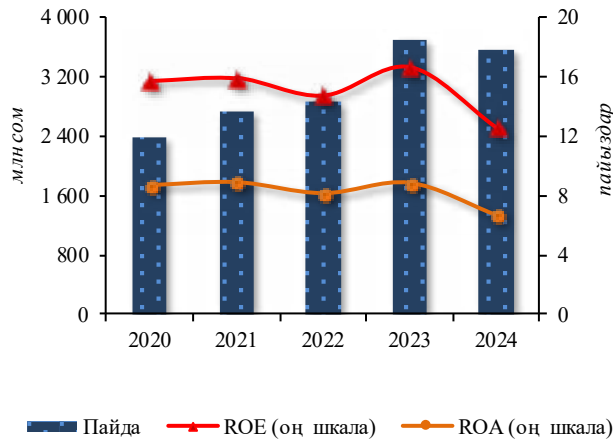
²² АФКУну эсепке албаганда.

²³ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

Кирешелүүлүк²⁴

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча БФКУнун таза пайдасы 2023-жылга салыштырганда 4,0 пайызга азайган жана 3,5 млрд сомду түзгөн. 2024-жылдын декабрь айынын акырына карата ROA көрсөткүчү 2,2 п.п. төмөндөгөн жана 6,7 пайызды түзгөн, ал эми ROE көрсөткүчү 4,1 пайыздык пунктка азайып, 12,6 пайызды түзгөн (3.1.4-график).

3.1.4-график. БФКУ кирешелүүлүгүнүн көрсөткүчтөрүнүн динамикасы²⁵

Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

²⁴ ROA жана ROE индикаторлору жылдык мааниде берилген.

²⁵ АФКУну эсепке албаганда.

3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери

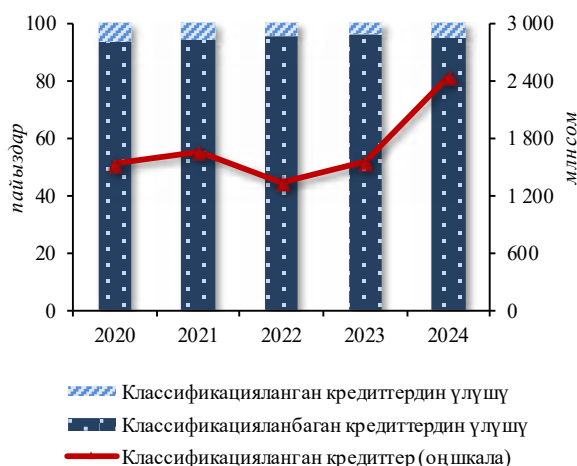
БФКУ ишиндеги тобокелдиктердин негизги факторлорунан болуп, кредит портфелинин сапаты, тармактык жана институционалдык концентрация, ошондой эле БФКУ секторунун тышкы карызынын абалы саналат.

БФКУнун кредит портфелинин сапаты

2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча БФКУнун кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшү 5,0 пайызды түзгөн, жана алардын номиналдык көлөмүнүн 2023-жылга салыштырганда 889,5 млн сомго же 57,4 пайызга көбөйүшү байкалган (3.2.1-график).

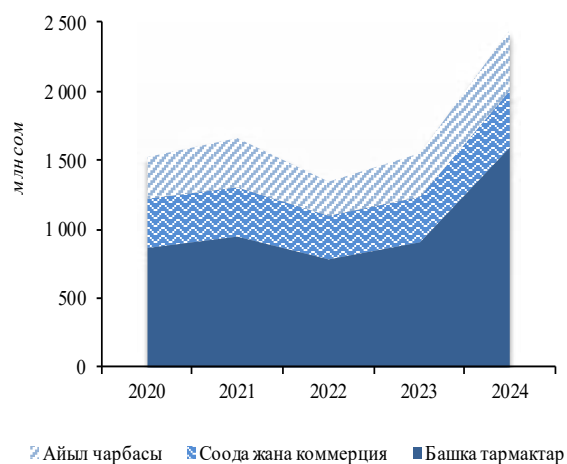
2024-жылдын жыйынтыгында БФКУнун классификацияланган кредиттеринин түзүмүндө 2023-жылга салыштырмалуу тейленбеген, соодага берилген кредиттердин (4,8 пайыздык пунктка) жана айыл чарбасына берилген кредиттердин үлүшүнүн (2,5 пайыздык пунктка) азайышы, ал эми керектөө кредиттеринин үлүшү, тескерисинче, көбөйүшү (5,8 пайыздык пунктка) белгиленген. БФКУнун классификацияланган кредиттеринин жалпы көлөмүндө тейленбеген керектөө, айыл чарба кредиттеринин жана соодага берилген кредиттердин үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 43,7; 17,7 жана 16,9 пайызды түзгөн (3.2.2-график).

3.2.1-график. БФКУнун кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк.

3.2.2-график. БФКУнун экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттеринин түзүмү

Булагы: Улуттук банк.

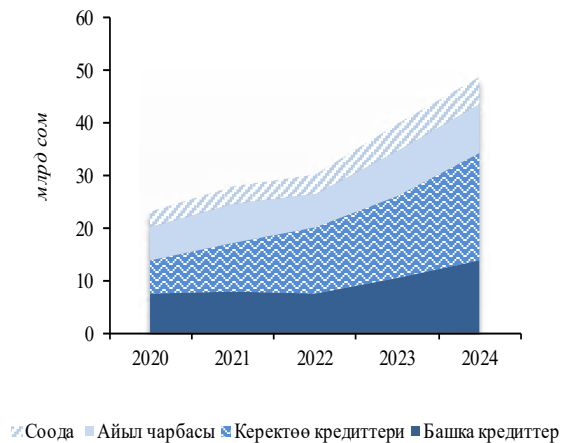
Тармактык концентрация

БФКУнун кредит портфели керектөө кредиттеринен (БФКУнун кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 41,2 пайызы), ошондой эле айыл чарбасына жана соодага берилген кредиттерден (кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн, тиешелүүлүгүнө жараша, 19,4 жана 10,8 пайызы, 3.2.3-график) турат. Мында айыл чарбасын кредиттөө жаратылыш-климат шарттарынан көбүрөөк көз каранды болот.

Институционалдык концентрация

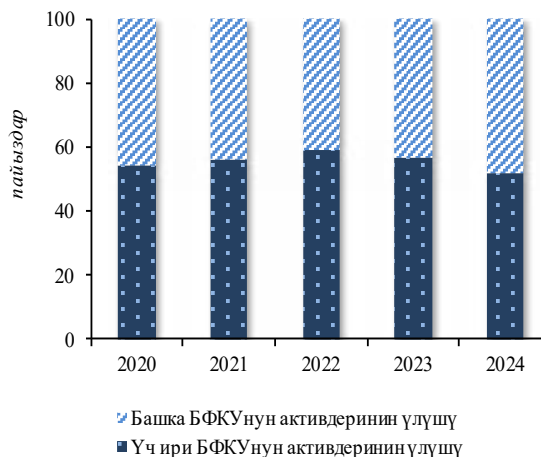
2024-жылдын жыйынтыгы боюнча үч ири БФКУнун активдеринин үлүшү 2023-жылга салыштырганда 4,8 пайыздык пунктка азайып, БФКУ системасынын активдеринин жалпы көлөмүнүн 52,1 пайызын түзгөн (3.2.4-график).

3.2.3-график. БФКУнун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

3.2.4-график. БФКУнун активдеринин институционалдык түзүмү

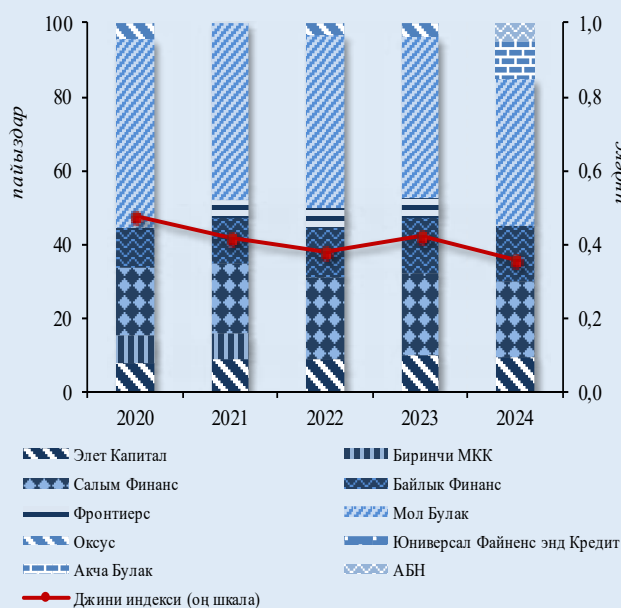
Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

6-кыстырма. Концентрациялануу индекстеринин негизинде БФКУ секторунун ишине баа берүү²⁶

Херфиндаль-Хиришман индекси

БФКУ секторундагы концентрациялануу тобокелдигин талдоо максатында, Херфиндаль-Хиришман индекси эсептелинген²⁷. 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча БФКУ ссистемасы үчүн индекстин мааниси 1 166,7 пунктуу түзгөн. Эмпирикалык эрежеге ылайык²⁸, алынган маани БФКУ активдеринин орточо концентрациялануусун же микрофинансылык рыноктун орточо концентрациялануусун көрсөтүп турат.

1-график. Джини индексинин жана 6 ири БФКУнун активдеринин динамикасы

Джини индекси

Джини индекси БФКУнун активдеринин бирдей бөлүштүрүлүшүн баалоо максатында эсептелип чыгарылган. 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча индекстин мааниси 0,36 түзгөн. 2023-жылга салыштырмалуу Джини индексинин мааниси 0,07 пунктка төмөндөгөн, бул алты ири БФКУ ортосунда активдердин бөлүштүрүлүшүнүн концентрациялануу деңгээлинин төмөндөшүн билдирет (1-график).

Булагы: Улуттук банк, БФКУ.

²⁶ Концентрациялануу индекстери 6 ири БФКУнун маалыматтарынын негизинде эсептелинген.

²⁷ $H = \sum_{i=1}^n (\text{үлүшү } i)^2$.

²⁸ Рыноктун концентрациялануу деңгээлин аныктоонун төмөнкүдөй эмпирикалык эрежеси колдонулган:

- индекс 0,1ден (же 1,000) төмөн мааниге ээ – рыноктун бир аз концентрациялануусу;

- индекс 0,1ден 0,18ге чейинки (же 1,000ден 1,800гө чейинки) мааниге ээ – рыноктун орточо концентрациялануусу;

- индекс 0,18ден (же 1,800) жогору мааниге ээ – рыноктун жогорку концентрациялануусу.

БФКУнун тышкы карызынын абалы

Отчёттук мезгилдин акырына карата абал боюнча БФКУнун тышкы карызынын көлөмү 106,0 млн АКШ долларын түзгөн. БФКУнун тышкы карызынын басымдуу бөлүгү чет өлкөлүк финансы-кредит уюмдары тарабынан сунушталган кредиттерден (БФКУнун тышкы карызынын жалпы көлөмүнүн 51,3 пайызы), ал эми калган бөлүгү (48,7 пайыз) эл аралык финансы институттарынын кредиттеринен турат.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча ири БФКУнун тышкы карызы 2023-жылга салыштырганда 65,4 пайызга азайган жана 100,8 млн АКШ долларын түзгөн.

3.3. БФКУ секторун стресс-тесттен өткөрүү

БФКУнун кредиттик тобокелдигин стресс-тесттен өткөрүү

Кредит портфелинин сапатынын начарлашынын БФКУ секторуна тийгизген таасирин баалоо үчүн стресс-тест өткөрүлгөн.

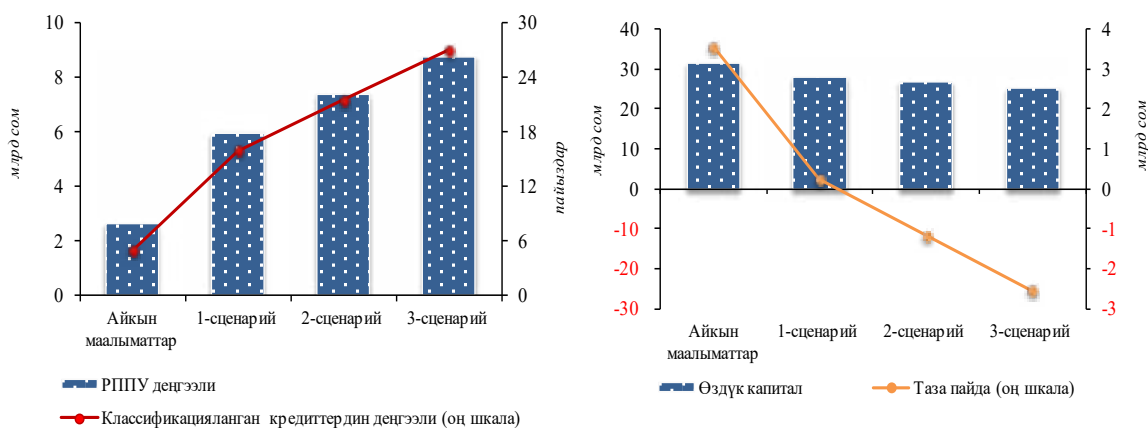
Стресс-тест өткөрүүнүн алкагында төмөнкүдөй үч сценарий каралган:

- 1-сценарий: кредиттердин 50% бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 2-сценарий: кредиттердин 75% бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 3-сценарий: кредиттердин 100% бир категориядан экинчиге өтүүсү.

Мында, кредиттердин бир категориядан экинчиге өтүүсү “стандарттуу”, “байкоого алынган”, “субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар” сыяктуу категориялар боюнча бирдей жүрөт.

Бул стресс-тестирлөөнү жүргүзүүдө БФКУнун кредит портфелинде РППУ²⁹ көлөмү 124,7 пайыздан 229,2 пайызга чейин тандалып алынган сценарийге жараша көбөйгөн (3.3.1-график).

3.3.1-график. 2024-жылдын 31-декабрына карата абал боюнча кредиттик тобокелдикти стресс-тестирлөө жыйынтыктары

Булагы: Улуттук банк.

Кредит портфелинин сапатынын начарлашы БФКУнун өздүк капиталынын жана таза пайдасынын акырындык менен азайышына алып келе тургандыгын белгилей кетүү зарыл. Эки сценарийдин бири ишке ашырылган учурда БФКУ сектору, тиешелүүлүгүнө жараша, 1 160,8 млн сом жана 2 549,7 млн сом өлчөмүндө чыгым тартат (3.3.1-график).

²⁹ МФУ активдин суммасынан пайыздык катышта көрсөтүлгөн чегерүүлөрдүн төмөнкүдөй өлчөмдөрүн жүзөгө ашыруу менен классификациянын тиешелүү категориялары үчүн жалпы жана атайын РППУ түзүшөт:

- стандарттуу, пайыздарда – 0дөн 5ке чейин;
- байкоо алдындагы активдер, пайыздарда – 10;
- субстандарттуу, пайыздарда – 25;
- шектүүлөр, пайыздарда – 50;
- жоготуулар, пайыздарда – 100.

3.3.1-таблица. Кредиттик тобокелдикти стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыктары, пайыздарда

БФКУнун кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү	
1-сценарий: кредиттердин 50% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	16,0
2-сценарий: кредиттердин 75% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	21,5
3-сценарий: кредиттердин 100% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	27,0

Булагы: Улуттук банк.

Биринчи сценарийди ишке ашыруунун жыйынтыгында БФКУнун кредит портфелиндеги проблемалуу кредиттердин үлүшү 11,0 пайыздык пунктка, 16,0 пайыз деңгээлине чейин көбөйүшү мүмкүн. Экинчи сценарий ишке ашырылган учурда проблемалуу кредиттер 16,5 пайыздык пунктка, 21,5 пайыз деңгээлине чейин, ал эми үчүнчү сценарийди ишке ашырууда – 22,0 пайыздык пунктка көбөйүшү жана 27,0 пайыз деңгээлине чейин жетиши мүмкүн.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ

Отчеттук мезгилде системалуу мааниге ээ төлөм системаларында тобокелдиктер деңгээли жол берилген чекте болгон жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында, төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди тескөө механизмдери, атап айтканда, ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлинин сакталып турушу менен шартталган. Дүйнөдөгү геосаясий абалга жана АКШ, ЕБ жана Улуу Британия тарабынан санкциялык контролдоонун күчөшүнө карабастан, жалпысынан алганда, чекене төлөм системалары Кыргыз Республикасынын аймагында туруктуу иштеп турган.

Өлкөнүн финансы секторунун иш туруктуулугун аныктаган негизги факторлордун бири катары натыйжалуу жана үзгүлтүксүз иштеген төлөм системасы саналат.

2025-жылдын 1-январына карата Кыргыз Республикасында төлөм системасынын төмөнкү компоненттери иштеп турган:

1) Улуттук банктын ири төлөм системасы – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ);

2) Чекене төлөмдөр системасы: Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС), төлөм карталары менен эсептешүүлөр системасы, акча которуулар системасы, электрондук акча менен эсептешүүлөр системасы, үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу системалары;

3) Финансылык билдирүүлөрдү кабыл алуу жана өткөрүп берүү үчүн инфраструктура (SWIFT сервис-бюросу, банктар аралык коммуникациялык тармак, төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары).

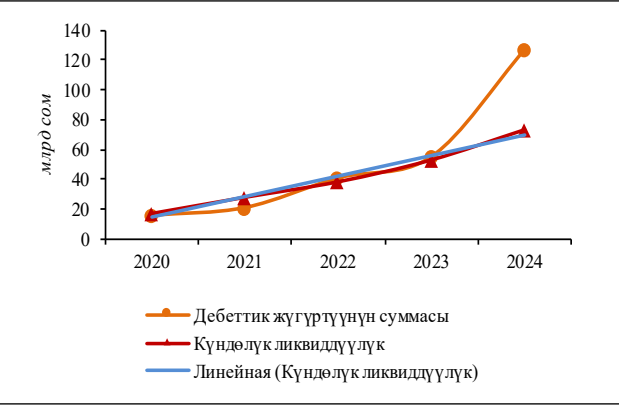
2024-жылдын жыйынтыгында, төлөм системаларынын маанилүүлүгү критерийлерине ылайык төмөнкүлөр:

1) системалуу мааниге ээ төлөм системалары болуп таанылган - ГСРРВ жана ПКС системалары;

2) улуттук төлөм системалары болуп таанылган – ГСРРВ, ПКС жана “Элкарт” системалары.

Бул системалар Кыргыз Республикасынын төлөм системасынын негизги катышуучулары болуп саналат. Системалуу мааниге ээ төлөм системаларындагы үзгүлтүктөр өлкөнүн банктык жана төлөм системалары үчүн системалуу тобокелдиктерди жаратышы мүмкүн, ушундан улам аларга карата күчөтүлгөн талап коюлат.

4.1-график. ГСРРВда төлөмдөрдүн жана ликвиддүүлүктүн көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

Булагы: Улуттук банк.

4.2-график. ГСРРВда жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2020	2021	2022	2023	2024
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	97,7	100,0	100,0	100,0	100,0
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	3,2	3,9	5,1	3,3	3,1

Булагы: Улуттук банк.

2024-жыл ичинде ГСРРВ штаттык режимде иштеген.

ГСРРВда финансылык тобокелдиктердин деңгээли катышуучулардын эсептериндеги ликвиддүү каражаттардын жогору деңгээлинин эсебинен төмөн бойдон калган: катышуучулардын орточо күндүк ликвиддүү каражаттарынын көлөмү 37,9 пайызга көбөйүү менен (2023-жылга салыштырганда), 73,2 млрд сомду түзгөн.

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасынын жеткиликтүүлүк деңгээли 2024-жыл ичинде 100,0 пайызды түзүү менен жогору бойдон сакталып калган, ал эми операциялык тобокелдик деңгээли операциялык күндүн узартылышын эске алганда 3,1 пайызды түзгөн.

Отчеттук мезгилде пакеттик клиринг системасында финансылык тобокелдиктердин деңгээли да төмөн деңгээлде болгон. Катышуучулар тарабынан дебеттик таза позициянын ордун жабууга каралган каражаттар зарыл деңгээлден дээрлик төрт эсеге ашкан.

ПКС ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү отчеттук мезгил ичинде жогору бойдон калып, 99,9 пайызды түзгөн. Мында, системанын жеткиликтүүлүгүнө таасирин тийгизбеген штаттан тышкаркы жагдайларды, ошондой эле системанын айрым катышуучуларынын суроо-талабы боюнча узартууларды эске алганда, системада операциялык тобокелдик деңгээли 4,7 пайызды түзгөн.

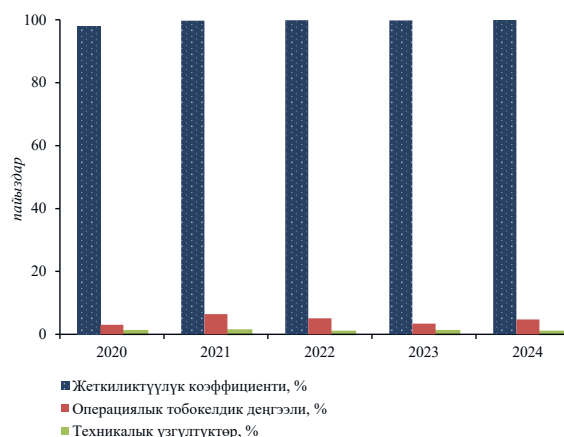
Банктык төлөм карталары менен эсептешүүлөр системалары. 2025-жылдын 1-январына карата абал боюнча Кыргыз Республикасында 5 эл аралык система жана төлөм карталары менен эсептешүүлөрдүн 1 улуттук системасы (мындан ары – “Элкарт” системасы) иштеп турган.

Отчеттук мезгил ичинде “Элкарт” системасы менен 21 коммерциялык банк иш алып барган.

2024-жылы системанын ишине мониторинг жүргүзүү жана аны талдоонун жыйынтыгында, системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 99,81 пайызды, ал эми системада операциялык тобокелдиктердин деңгээли техникалык үзгүлтүктөрдү эске алуу менен 0,2 пайызды түзгөн.

Акча которуу системалары. 2024-жыл ичинде коммерциялык банктарда эсеп ачуусуз эл аралык акча которууларды алуу жана жөнөтүү 11 эл аралык акча которуу системасы аркылуу жүзөгө ашырылган. 2025-жылдын 1-январына карата абал боюнча акча которуулардын 13 локалдык системасы иштеп турган, Кыргыз Республикасынын банктары алардын оператору болуп саналат.

4.3-график. ПКСте жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2020	2021	2022	2023	2024
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	98,0	99,7	99,9	99,8	99,9
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	3,1	6,4	5,1	3,4	4,7

Булагы: Улуттук банк.

4.4-график. ББПБда жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	2020	2021	2022	2023	2024
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	99,9	99,8	99,8	99,7	99,8
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2

Булагы: Улуттук банк.

Электрондук акча менен эсептешүүлөр системалары. 2024-жылдын акырына карата 11 коммерциялык банк электрондук акча чыгарууга лицензия алган, алты коммерциялык банк электрондук акча эмитенти болуп саналган жана электрондук акча менен эсептешүү боюнча 9 локалдык система иш алып барган.

2025-жылдын 1-январына карата электрондук капчыктардын саны 2024-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 17,8 пайызга көбөйүү менен, 7,6 млн даанадан ашык капчыкты түзгөн.

Финансылык билдирүүлөрдү алмашуу каналдары. Кыргыз Республикасынын банктык жана төлөм системалары финансылык билдирүүлөрдү алмашуу үчүн төмөнкү каналдарды пайдаланат:

- банктар аралык коммуникациялык тармак;
- финансылык билдирүүлөрдү алмашуу каналдары (SWIFT ж.б.);
- Банк-Банк/Банк-Кардар системалары.

SWIFT банктар үчүн корреспондент-банктары менен чек ара аркылуу өтүүчү финансылык билдирүүлөрдү коопсуз алмашуунун негизги каналы болуп саналат.

2025-жылдын 1-январына карата төлөм системасынын операторунун жана төлөм уюмунун лицензиясын алган 49 уюм **үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алган**. Рынокто катышуучулардын саны көп болгондуктан, бул сегментте атаандаштык өнүккөн жана концентрациялануу тобокелдиги төмөн.

Эскертүү: жогоруда берилген маалыматтар көзөмөлгө алынган уюмдардын отчетторунун негизинде даярдалган, жана алардын корректировкаларына жарааша өзгөртүлүшү мүмкүн.

V. ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ

Отчёттук мезгилде капиталдык базаны бекемдөө, ислам каржылоо принциптерин өркүндөтүү, банк кызматтарын сунуштоо шарттарын, кредиттөө системасын жана керектөөчүлөрдүн укугун коргоо системаларын өнүктүрүү максатында, финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук база жакшыртылган.

1. Кадимки банк эмес финансы-кредит уюмдары үчүн да, операцияларды ислам каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашырган банк эмес финансы-кредит уюмдары үчүн да бирдей укуктук чөйрө түзүү максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 14-февралындагы №2024-П-12/5-4-(НПА) “Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган банк эмес финансы-кредит уюмдарынын финансылык отчетторун түзүүгө, жарыялоого жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына берүүгө карата талаптар жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

2. Кепилдик фонддор тарабынан Улуттук банкка берилүүчү регулятивдик отчеттун формаларын жана форматын бекитүү максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 28-февралындагы №2024-П-12/8-3-(НПА) токтому менен Кепилдик фонддордун ишин жөнгө салуу эрежелеринин жаңы редакциясы бекитилген.

3. Кыргыз Республикасынын жеке ишкер катары жеке ишкердик менен алектенген жарандарын – банктардын кардарларын аралыктан идентификациялоо жана верификациялоо мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 28-февралындагы №2024-П-12/8-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын “Кардарларды аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартиби жөнүндө” токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

4. Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын 2023-жылдын 14-декабрындагы №207 Кыргыз Республикасынын “Банктык аманаттарды (депозиттерди) коргоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” мыйзамына ылайык келтирүү максатында Улуттук банк Башкармасы 2024-жылдын 13-мартында №2024-П-12/10-3-(БС) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтомун кабыл алган (“аманат” түшүнүгүнө “электрондук акчалар” киргизилди).

5. “Кредиттик союздардын каржы компаниясы” ААКтын Улуттук банкка берилүүчү регулятивдик отчетунун формаларын жана форматын кайра карап чыгуу, ошондой эле анын ишин жөнгө салуу ченемдерин өркүндөтүү үчүн Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 20-мартындагы №2024-П-12/12-2-(НФКУ) токтому менен “Кредиттик союздардын каржы компаниясы” ААКтын ишин жөнгө салуу эрежелеринин жаңы редакциясы бекитилген.

6. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2024-жылдын 3-апрелинде “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2022-жылдын 14-декабрындагы №2022-П-12/78-7-(НПА) “Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары милдеттүү түрдө аткарууга тийиш болгон экономикалык ченемдер жана талаптар жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу” токтомуна өзгөртүү киргизүү жөнүндө” №2024-П-12/15-1 токтому кабыл алынды.

Токтом системалуу мааниге ээ коммерциялык банктардын суммардык капиталдын жетиштүүлүк (шайкештик) коэффициентинин (К2.1.) маанисин сактоо мөөнөттөрүн өзгөртүүгө багытталган.

7. Банктык маалымат системалары жана маалымат коопсуздугу боюнча операциялык тобокелдикти азайтуу максатында Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 12-апрелинде “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына маалымат коопсуздугунун аудити маселеси боюнча өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” №2024-П-12/17-2-(НПА) токтому кабыл алынган.

8. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы 2024-жылдын 12-апрелинде “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына рейтингдик агенттиктерди таануу маселеси боюнча өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” №2024-П-12/17-3-(НПА) токтомун кабыл алган.

Токтомдо рейтингдик агенттиктердин рейтингдерин колдонуу, аффилирленген жана банк менен байланышкан жактар менен операциялар боюнча өзгөртүүлөр каралган.

9. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан көзөмөлдөө практикасын эске алуу менен Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларынын таасир этүү чаралары боюнча талаптарын өркүндөтүү максатында 2024-жылдын 15-майында “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” №2024-П-12/22-1-(НПА) токтому кабыл алынган.

10. Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү керектөөчүлөрдүн укугун коргоо, ошондой эле өлкөнүн улуттук жана азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылууга өбөлгө түзүү үчүн, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 5-июлундагы №2024-П-12/28-2-(НПА) токтому менен Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына күрөө коэффициенти, айыптык санкциялардын (үстөк айыптын) өлчөмү жана банктардын капиталынын жетиштүүлүгү (шайкештиги) маселелери боюнча өзгөртүүлөр кабыл алынган.

Токтомго ылайык финансы-кредит уюмдары үчүн кыймылсыз мүлк боюнча күрөө коэффициентин (б.а. кредитти камсыздоо катары кабыл алынган күрөө предметинин рыноктук наркын төмөндөтүү коэффициенти) күрөөлүк камсыздоонун наркынын 50 пайызынан ашпаган өлчөмдө белгилөө жөнүндө жаңы талаптар киргизилген.

Ошентип, финансы-кредит уюмдары кыймылсыз мүлк боюнча күрөө коэффициентин белгилөөдө, күрөө коэффициенти күрөөлүк камсыздоонун кредит берүү учурундагы наркынын 50 пайызынан ашпаган өлчөмдө төмөндөтүүгө укуктуу.

Мындан тышкары, токтомдо төмөнкүлөргө тиешелүү маселелер да каралган:

1) карыз алуучунун мөөнөтү өткөн кредиттик кырызы боюнча чегерилген үстөк айыптын (туум, айып пул) өлчөмүн азайтуу;

2) улуттук экономиканы камсыз кылууга өбөлгө түзүүчү артыкчылыктуу долбоорлорду каржылоону колдоо;

3) коммерциялык банктардын жаңыдан берилүүчү кредиттери, анын ичинде керектөө кредиттери, соодага жана коммерциялык максаттарга кредиттер боюнча пайыздык чендерди төмөндөтүү.

11. Активдерди классификациялоо жана ислам каржылоо принциптери боюнча кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча талаптарды өркүндөтүү максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 5-июлундагы №2024-П-12/28-3-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган.

12. Кыргыз Республикасынын салык мыйзамдарына ылайык келтирүү максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 14-августундагы №2024-П-12/36-1-(НПА) юридикалык жактын салык боюнча катталгандыгы жөнүндө маалым кат берүү боюнча “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган.

13. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы 2024-жылдын 21-августунда №2024-П-12/37-1-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтом кабыл алган, ал ислам каржылоо принциптерине ылайык операциялар боюнча банк эмес финансы-кредит уюмдары тарабынан берилүүчү регулятивдик отчеттордун формаларын жакшыртууга жана актуалдаштырууга багытталган.

14. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2024-жылдын 25-сентябрындагы №2024-П-12/46-3-(НПА) токтому менен Кыргыз Республикасынын “Банктар жана банк иштери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” мыйзамына ылайык келтирүү максатында, айрым ченемдик укуктук актыларга мамлекеттик программаларды ишке ашыруу алкагында кредиттерди берүү маселелери боюнча өзгөртүүлөр киргизилген.

15. Микрокредиттерди пайдалануу мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү, аларды берүү процессин оптималдаштыруу жана банк эмес финансы-кредит уюмдарынын операциялык чыгашаларын кыскартуу максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын

16-октябрындагы №2024-П-12/53-2-(НФКУ) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган. Аталган токтомго ылайык, кардардын жубайынын/жолдошунун макулдугун албастан берилүүчү кредиттердин чектүү суммасы көбөйтүлгөн, белгилүү бир шарттарда банк эмес финансы-кредит уюмдарынан кредиттердин максаттуу пайдаланылышы тууралуу отчет түзүү талап кылынбайт.

Мындан тышкары, микрофинансылык уюмдарга кредиттин өлчөмүнө жана түрүнө, кардардын ишине жана кирешесине жараша, карыз алуучунун жана кепилдик берүүчүнүн төлөө жөндөмдүүлүгүн баалоо жана талдоо методикасын өз алдынча аныктоо укугу берилген. Күрөө берүүчүлөрдүн укугун коргоо максатында, талаптар белгиленген жана карыз алуучулардын чегерилген үстөк айып (туум, айып пул) боюнча карыздык милдеттенмесинин деңгээлин төмөндөтүү үчүн ченемдер кабыл алынган.

Ошондой эле микрофинансылык компаниялар үчүн негизги каражаттарга инвестициялар боюнча ченемди белгилөөгө, анын ичинде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын бузгандыгы үчүн көзөмөлгө алынган жактардын жоопкерчилигин күчөтүү үчүн, ченемдик укуктук актылардын алмашуу операцияларын жүргүзүү боюнча талаптарын катуулатуу багытындагы өзгөртүүлөр каралган.

16. Өзгөчө режимдеги соода аймагында жүргүзүлгөн ишке салыктын негизинде ишкердик жүргүзгөн жеке адамдарды салык боюнча каттоонун өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен салык мыйзамдарынын айрым ченемдерин ишке ашыруу максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2024-жылдын 31-октябрында №2024-П-12/58-2-(НПА) токтому кабыл алынган.

17. Банктарга аудитордук уюмдарды кеңири тандоо мүмкүнчүлүгүн берүү максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы 2024-жылдын 31-октябрында №2024-П-12/58-1-(НПА) токтомун кабыл алган.

18. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы 2024-жылдын 27-ноябрындагы №2024-П-12/63-1-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрү киргизүү жөнүндө” токтомун кабыл алган. Аталган токтом финансы-кредит уюмдарынын кардарлары аралыктан кредиттерди тариздөөдө алдамчылык аракеттерине дуушарлануу ыктымалдуулугун төмөндөтүү максатында бекитилген. Алдамчылык аракеттеринин өзгөчөлүгүн эске алуу менен Улуттук банктын ченемдик укуктук актылары “токтотуп туруу мезгили” деген түшүнүк менен толукталган жана аралыктан берилүүчү кредиттер үчүн минималдуу токтотуп туруу мезгили аныкталган.

19. Экономиканын стратегиялык багыттарын каржылоого өбөлгө түзүү, өлкө экономикасынын тармактарында максаттуу жана долбоордук каржылоо үчүн жөнгө салуу шарттарын түзүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 4-декабрындагы №2024-П-12/64-3-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2004-жылдын 21-июлундагы №18/3 “Активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга резервге тиешелүү чегерүүлөр жөнүндөгү” жобону бекитүү жөнүндө” токтомуна өзгөртүү киргизүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

20. Улуттук банк Башкармасы кадимки банктарга да, ислам финансы-кредит уюмдарына да бирдей укуктук чөйрөнү түзүү үчүн, 2024-жылдын 11-декабрында №2024-П-12/66-1-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2014-жылдын 30-майындагы №24/11 “Ислам банк иши жана каржылоо принциптери боюнча операцияларды жүзөгө ашырган микрофинансылык уюмдардын ишин жөнгө салуу эрежелерин” бекитүү тууралуу” токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтомун кабыл алган.

21. Атайын жөнгө салуу режимин түзүү жана ишке ашыруу шарттарын жакшыртуу максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 27-декабрындагы №2024-П-12/71-2-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын 12-августундагы №2020-П-12/45-3-(НПА) “Атайын жөнгө салуу режими жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу” токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган.

22. Банктардын тышкы жана ички таасирлерге туруктуулугун жогорулатуу, капиталдык базасын бекемдөө, ошондой эле ички контролдоо жана банктардагы тобокелдиктерди жөнгө салуу

системасын өркүндөтүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 27-декабрындагы №2024-П-12/71-3-(БС) “Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын капиталынын жетиштүүлүгүнө (шайкештигине) баа берүү боюнча ички жол-жоболор жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

23. Коммерциялык банктарда корпоративдик башкаруу боюнча талаптарды өркүндөтүү жана банктарды корпоративдик башкаруу системасында ачык-айкындуулукту жогорулатуу максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 27-декабрындагы №2024-П-12/71-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарын корпоративдик башкаруу кодексине минималдуу талаптар жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу” токтому кабыл алынган.

ГЛОССАРИЙ

Банктык аманат (депозит) – бул финансы-кредит уюму тарабынан башка жак менен түзүлгөн келишим боюнча кайтарымдуулук, төлөөгө жөндөмдүүлүк, мөөнөттүүлүк шарттарында кабыл алынган акча каражаттар суммасы. Аманаттар мөөнөттүү жана талап боюнча төлөнүүчү болуп бөлүнөт. Талап боюнча төлөнүүчү аманаттардын сактоо мөөнөтү көрсөтүлбөйт, ал эми мөөнөттүү аманаттар – белгилүү бир мөөнөткө салынат.

Банктык кредиттер – бул банк тарабынан белгилүү бир мөөнөткө кайтарымдуулук жана кредиттик пайызды төлөөгө жөндөмдүүлүк шарттарында берилген акча каражаттары.

Валюта рыногу – чет өлкө валютасын сатып алуу-сатуу боюнча операциялар ишке ашырылган рынок. Экономикалык мазмуну боюнча – бул акча рыногунун сектору, мында валюта сыяктуу өзгөчө товарга суроо-талап менен сунуш тең салмактанып турат. Өз багыты жана уюштуруу формасы боюнча бул атайын институттар жана механизмдер топтому, алар өз ара суроо-талап менен сунуштун негизинде улуттук жана чет өлкө валютасын эркин сатуу жана/же сатып алуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Акча рыногу – бул катышуучулар ортосунда кредиттер жана баалуу кагаздар формасындагы каражаттар кыска мөөнөткө сунушталган жана алынган рынок.

Баалуу кагаздардын кирешелүүлүгү – баалуу кагаз боюнча жылдык кирешенин анын рыноктук баасына карата катышы; баалуу кагаздын ээси алган пайда ченеми (нормасы).

Турак жайдын жеткиликтүүлүк индекси – жарандардын квартира сатып алуу мүмкүнчүлүгү көз карашынан алганда, турак жай рыногунун абалынын көрсөткүчү. Стандарттуу квартиранын (54 чарчы метр жалпы аянты менен) орточо рыноктук наркынын үч адамдан турган үй-бүлөнүн (эки чоң адам жана бир өспүрүм) орточо жылдык кирешесине катышы катары эсептелет.

Төлөм системаларынын жеткиликтүүлүк коэффициенти – системанын пайдалануучулары үчүн алардын талаптары боюнча кызмат көрсөтүүлөрдөн жана маалыматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү катары системанын жеткиликтүүлүгүн мүнөздөгөн көрсөткүч. Техникалык үзгүлтүктөрдөн улам иштебей токтоп калуулар, электр энергиясын өчүрүүлөр, системанын операциялык күнүн кеч баштоо же эрте аяктоо, системадан пайдалануу убактысын кыскартат.

Төлөм системаларынын ликвиддүүлүк коэффициенти системанын катышуучуларынын эсептеринде төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн ликвиддүү каражаттардын жетиштүүлүгүн мүнөздөйт.

Макропруденциалдык талдап-иликтөө – бүтүндөй финансы системасынын күчтүү жактарын жана чабал жерлерин баалоо жана мониторинг жүргүзүү.

Минималдуу керектөө бюджети – жашоо минимумуна ылайык келген минималдуу ыңгайлуулуктардын жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркы.

Баалуу кагаздар рыногу – уюштурулган биржалар жана түзүмдөр (баалуу кагаздардын компания-депозитарийлери, эсепке алуу жана клирингдик палаталар), ошондой эле биржанын ишине байланышкан кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштаган башка компаниялар. Бул категорияга иши финансылык корпорациялар тарабынан камсыздалган депозитарийлер жана электрондук клиринг системалары, ошондой эле биржалардын жана аларга байланыштуу институционалдык бирдиктердин ишине көзөмөл жүргүзгөн же аларды жөнгө салган улуттук өз алдынча жөнгө салуучу уюмдар кирет.

Стресс-тесттер – портфелдин макроэкономикалык жагдайда же өзгөчө, бирок чындыкка жакын жагдайларда олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болушуна баа берүү үчүн колдонуучу ыкмалар.

Жумушсуздук деңгээли – айкын жумушсуз жарандардын санынын экономикалык жигердүү калктын жалпы санына карата пайыздык катышы.

VaR (value at risk) – белгилүү бир мезгил ичинде мүмкүн болуучу акчалай түрдө максималдуу жоготуулар.

КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

ААК – ачык акционердик коому
АКШ – Америка Кошмо Штаттары
АФКУ – адистештирилген финансы-кредит уюму
ББПБ – Бирдиктүү банктар аралык процессинг борбору
БФКУ – банк эмес финансы-кредит уюмдары
ГСРРВ – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы
ЕБ – Европа Биримдиги
ЖАК – жабык акционердик коому
Жер агенттиги – Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетине караштуу Жер ресурстары, кадастр, геодезия жана картография мамлекеттик агенттиги
ИДӨ – ички дүң өнүм
КБ – коммерциялык банк
КБИ – керектөө баа индекси
КЖК – капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти
КЗ.1. – экономикалык ликвиддүүлүк ченеми
КР УСК – Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
КС КК – Кредиттик союздардын каржы компаниясы
МКВ – мамлекеттик казына векселдери
МКО – мамлекеттик казына облигациялары
МФУ – микрофинансылык уюм
М2 – акча массасы
Мамфинкөзөмөл – Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматы
Улуттук банк – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
п.п. – пайыздык пункт
ПРБО – мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
ПКС – пакеттик клиринг системасы
РППУ – потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган резерв
ТСК – таза суммардык капитал
ФАО (FAO) – БУУнун Азык-түлүк айыл чарба уюму
ФКУ – финансы-кредит уюму
ROA (Return on assets) – активдердин кирешелүүлүк коэффициенти
ROE (Return on equity) – өздүк капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти
DTI (Debt-to-Income) – карыз алуучунун кредиттер боюнча төлөө суммасынын (отчеттук мезгил ичиндеги негизги карыздын суммасын жана пайыздык төлөмдөрдү кошо алганда) карыз алуучунун кредит берүү учурунда билдирилген негизги жылдык кирешесине катышы
LTV (Loan-to-Value Ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы
SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) – маалыматтарды берүүнүн жана төлөмдөрдү өткөрүүнүн эл аралык банктар аралык системасы